

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

SOLIQLAR VA SOLIQQA TORTISH
FANIDAN

AMALIY MASHG'ULOTLAR
ISHLANMASI

Namangan -2011 yil

“Soliqlar va soliqqa tortish” fanining maxsus kursi bo’yicha amaliy mashg’ulotlar ishlanmasi bakalavriat bosqichining noiqtisodiy ta’lim yo’nalishlari talabalari uchun mo’ljallangan.

Tuzuvchi: D.Boymirzaev
NamDU Iqtisodiyot kafedrası o’qituvchisi

Taqrizchilar: NamDU Iqtisodiyot kafedrası
katta o’qituvchisi K.Sirojiddinov

NamDU Geografiya va ekologiya kafedrası
mudiri dots A.Baratov

Amaliy mashg’ulotlar ishlanmasi Namangan Davlat Universitetining ijtimoiy-iqtisodiy fakulteti ilmiy kengashining 2011 yil 27-avgustdagi 1-sonli majlisida muhokama etilgan va ma’qullangan.

Ilmiy kengash raisi: dots. R.Jo’raev

Amaliy mashg’ulotlar ishlanmasi “Iqtisodiyot” kafedrasining 2011 yil 26-avgustdagi 1-sonli yig’ilishi muhokama qilingan va tasdiqlangan.

“Iqtisodiyot” kafedrası mudiri: dots. S.Abdullaev

© Namangan davlat universiteti

KIRISH

Mamlakat iqtisodiyotini tartiblash va umumahamiyatga ega bo'lgan xarajatlarni moliyalashtirish uchun davlat ma'lum miqdordagi moliyaviy manbalarga ehtiyoj sezadi. O'zbekiston Respublikasi moliya tizimida soliqlar va boshqa majburiy ajratmalar orqali davlat byudjetini hamda ijtimoiy jag'armalarning daromadlari shakllantiriladi. Mazkur munosabatlar bakalavriat bosqichining iqtisodiy ta'lim yo'nalishlarida batafsil o'rganib chiqiladi, lekin noiqtisodiy ta'lim yo'nalishlarida tahsil olayotgan talabalarda ham soliq'larga oid tushinchalarni shakllantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Mamlakatimizda olib borilayotgan keng qamrovli iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishda, avvalombor, soliq siyosatini yanada takomillashtirish, soliqlarning turlari va ularning amal qilish mexanizmini soddalashtirish muhim masalalardan hisoblanadi.

Bakalavriat bosqichining noiqtisodiy ta'lim yo'nalishlarida "Soliqlar va soliqqa tortish" maxsus kursining o'qitish jarayonida soliqlarning nazariy masalalari, ularning ob'ektiv zarurligi, soliq to'lovchilarning majburiyatlari va huquqlari hamda yuridik va jismoniy shaxslarning soliqqa tortish masalalari atroflicha o'rganiladi.

SHu boisdan ham oliy ta'lim tizimida soliq sohasidagi bilimlarni o'rgatishda Respublikamizda amalga oshirilayotgan soliq sohasidagi islohotlarni talabalarga to'laroq yetkazish, ushbu yo'nalish bo'yicha istiqbolli dasturlarni ishlab chiqish, oliy o'quv yurtlari ta'lim yo'nalishlarida mazkur sohani o'qitishda ilg'or pedagogik texnologiyalarni ta'lim tizimida tadbiq etishni amalga oshirish muhim hisoblanadi.

Maxsus kurs bo'yicha tayyorlangan amaliy mashg'ulotlar ishlanmasi talabalarda soliqlar, yig'imlar va soliqqa tenglashtirilgan to'lovlarni o'rganish, ularni hisoblash va byudjet yo'naltirish, soliqlarni byudjet daromadlarini shakllantirishdagi ahamiyati, ularni intizomli soliq to'lovchilar qilib tayyorlashgan qaratilgan bo'lib, "Soliqlar va soliqqa tortish" maxsus kursi bo'yicha amaliy mashg'ulotlar ishlanmasi bakalavriyatning barcha noiqtisodiy ta'lim yo'nalishlarida ta'lim olayotgan oliy o'quv yurti talabalariga mo'ljallangan.

Amaliy mashg'ulotlar ishlanmasida har bir amaliy mashg'ulot mavzulari nazorat savollari, mavzuga doir masalalar va test savollaridan tashkil topgan.

SEMESTR BO'YICHA MA'RUZA VA AMALIY MASHG'ULOT TURLARIGA AJRATILGAN SOATLARNING TAQSIMOTI

Semestr	Yuklama	Auditoriya			Mustaqil ish
		Ma'ruza	Amaliyot	Laboratoriya	
III	66	18	18	-	30

**“SOLIQLAR VA SOLIQQA TORTISH” MAXSUS KURS BO‘YICHA O‘TILADIGAN
MAVZULAR VA AJRATILGAN SOATLAR TAQSIMOTI**

№	Mavzular	Jami soatlar	Shu jumladan		
			Ma`ruza	Amaliy mashg'ulot	Mustaqil ta'lim
1.	“Soliqlar va soliqqa tortish” maxsus kursining o‘qitishning zarurligi, maqsadi va vazifalari. Soliqlarning iqtisodiy mohiyati va xususiyatlari	4	1	1	2
2.	O‘zbekiston Respublikasi soliq tizimi va soliq munosabatlari subektlarining huquq hamda majburiyatlari	4	1	1	2
3.	Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig‘i	6	2	2	2
4.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	6	2	2	2
5.	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	6	2	2	2
6.	Aktsiz solig‘i	6	2	2	2
7.	Yer qa`ridan foydalanuvchilar uchun soliqlar va maxsus to`lovlar	4	1	1	2
8.	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	4	1	1	2
9.	Yuridik va jismoniy shaxslar mol-mulkiga solinadigan soliq	6	1	1	4
10.	Yuridik va jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig‘i	6	1	1	4
11.	Soliq solishni soddalashtirish tartibi	6	2	2	2
12.	Mahalliy soliqlar va yig`imlar	4	1	1	2
13.	Ijtimoiy jamg`armalarga majburiy to`lovlar	4	1	1	2
		66	18	18	30

AMALIY MASHG‘ULOTLAR MAZMUNI

№	Amaliy mashg'ulot mavzulari va ularning mazmuni	Soat
1.	<u>“Soliqlar va soliqqa tortish” maxsus kursining o‘qitishning zarurligi, maqsadi va vazifalari. Soliqlarning iqtisodiy mohiyati va xususiyatlari</u> 1. “Soliqlar va soliqqa tortish” maxsus kursini noiqtisodiy ta`lim yo`nalishi talabalariga o`qitishning zarurligi, kursning maqsadi va vazifalari.</p> <p>2. Soliq tushinchasi va mohiyati.</p> <p>3. Soliqlarning tavsifi va umumiy belgilari hamda zarurligi.</p> <p>4. Soliqlarni byudjet daromadlarini shakllantirishdagi ahamiyati.</p> <p>5. Soliqlarning paydo bo`lishi va rivojlanish davrlarida soliqlarning tamoyillari, ularning xususiyatlari. 6. Soliqlarning asosiy funktsiyalari va ularga tavsif. <u>O‘zbekiston Rspublikasi soliq tizimi va soliq munosabatlari subektlarining huquq hamda majburiyatlari</u> 1. Soliq tizimining mohiyati va guruhlanish tartibi. 2. O‘zbekiston Respublikasida soliq tizimini isloh qilinishning asosiy yo`nalishlari.</p> <p>3. O‘zbekiston soliq tizimining rivojlangan davlatlar soliq tizimi bilan o`xshashlik va farqli jihatlar. 4. Soliq to`lovchilarning huquqlari va majburiyatlari, vakolatli organlarning huquq va majburiyatlari.	1
2.	<u>Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig‘i</u>	2

	1. Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig`ining iqtisodiy mohiyati.</li> <li>2. Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig`ining byudjet daromadlarida tutgan urni. 3. Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig`i to`lovchilari tarkibi. 4. Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig`ining soliq solish ob`ekti va bazasi. 5. Yuridik shaxslarning yillik ja`mi daromadlari tarkibi.	
3.	<u>Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig`i</u></b> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliq va uning o`ziga xosligi. 2. Jismoniy shaxslarning daromadlaridan olinadigan soliq ob`ekti.</li> <li>3. Jismoniy shaxslarning ja`mi yillik daromadlari. 4. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning stavkalari va soliqdan beriladigan imtiyozlar.	2
4.	<u>Qo`shilgan qiymat solig`i</u> 1. O`zbekistonda qo`shilgan qiymat solig`i joriy qilinishining iqtisodiy sabablari va ahamiyati.</li> <li>2. Qo`shilgan qiymat solig`i to`lovchilari tarkibi. 3. Qo`shilgan qiymat solig`ining soliq solish ob`ekti.</li> <li>4. Soliq ob`ektlarining tarkibi: tovarlar (ishlar, xizmatlar)ning sotilishi bo`yicha aylanmalari tovarlarning importi hamda O`zR hududida bajarilgan (ko`rsatilgan) ishlar (xizmatlar) importi aylanmalari.	2
5.	<u>Aktsiz solig`i</u></b> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Aktsiz solig`i va uning soliq tizimida tutgan o`rni.</li> <li>2. O`zbekiston Respublikasi hududida ishlab chiqarilgan tovarlar uchun aktsiz solig`i.</li> <li>3. Aktsiz solig`i to`lovchilarining tarkibi.</li> <li>4. Aktsiz solig`ining soliqqa tortish ob`ekti.</li> <li>5. Aktsiz solig`ini hisoblash tartibi.	2
6.	<u>Yer qa`ridan foydalanuvchilar uchun soliqlar va maxsus to`lovlar</u> 1. Yer qa`ridan foydalanganlik uchun soliqning o`ziga xos xususiyatlari. 2. Yer qa`ridan foydalanganlik uchun soliqning to`lovchilar tarkibi. 3. Yer qa`ridan foydalanganlik uchun soliqning ob`ekti. 4. Yer qa`ridan foydalanganlik uchun soliqning stavkalari.	1
	<u>Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq</u> 1. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq va uning joriy etilish sabablari. 2. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni undirishning huquqiy asoslari. 3. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning ob`ekti va uni aniqlash tartibi. 4. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning stavkalari.	1
7.	<u>Yuridik va jismoniy shaxslar mol-mulkiga solinadigan soliq</u> 1. O`zbekiston Respublikasi soliq tizimiga mol-mulk solig`ining joriy etilishi va unig iqtisodiy mohiyati. 2. Yuridik shaxslardan olinadigan mol-mulk solig`ini undirishning huquqiy asoslari.</li> <li>3. Yuridik shaxslarlardan olinadigan mol-mulk solig`i bo`yicha imtyozlar.</li> <li>4. Jismoniy shaxslar to`laydigan mol-mulk solig`i va uning ahamiyati.</li> <li>5. Jismoniy shaxslardan mol-mulk solig`ini undirish tartibi.	1
	<u>Yuridik va jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig`i</u></b> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Yer solig`i joriy etilishining asosiy sabablari. 2. Yuridik shaxslardan olinadigan yer solig`ini to`lovchilar tarkibi. 3. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig`i va uning iqtisodiy ahamiyati.</li> <li>4. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig`ining to`lovchilari.	1
8.	<u>Soliq solishni soddalashtirish tartibi</u> 1. Soddalashtirilgan soliq tizimining soliq amaliyotiga tadbiiq etilishi. 2. Soddalashtirilgan soliq tizimining iqtisodiy ahamiyati. 3. Soddalashtirilgan soliq tizimining tarkibiy tuzilishi: yagona soliq to`lovi, yagona yer solig`i, qat`iy belgilangan soliq.</li> <li>4. Yagoga soliq to`lovchilari tarkibi, soliq ob`ekti va stavkalari..	2

9.	<u>Mahalliy soliqlar va yig'imlar</u> 1. Obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'ini to'lovchilari tarkibi. 2. Soliq ob'ekti va soliqqa tortiladigan baza, soliq bo'yicha imtiyozlar hamda soliqni hisoblash va byudjetga to'lash tartibi. 3. Jismoniy shaxslardan transport vositalariga benzin, dizel' yoqilg'isi va gaz ishlatganlik uchun olinadigan soliqni to'lovchilar tarkibi.	1
	<u>Ijtimoiy jamg'armalarga majburiy to'lovlar</u> 1. Yagona ijtimoiy to'lov va fuqarolarning byudjetdan tashqari pensiya jamg'armasiga sug'urta badallarini to'lovchilar tarkibi, hisoblash va to'lash muddatlari. 2. Byudjetdan tashqari pensiya jamg'armasiga majburiy ajratmalarni hisoblash va to'lash tartibi.	
	<u>Jami:</u>	18

1-amaliy mashg'ulot (2 soat)

1-mavzu: "Soliqlar va soliqqa tortish" maxsus kursining o'qitishning zarurligi, maqsadi va vazifalari. Soliqlarning iqtisodiy mohiyati va xususiyatlari

1.1. Amaliy mashgulotni o'qitish texnologiyasi

Vaqt – 1 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. "Soliqlar va soliqqa tortish" maxsus kursini noiqtsodiy ta'lim yo'nalishi talabalariga o'qitishning zarurligi, kursning maqsadi va vazifalari. 2. Soliq tushinchasi va mohiyati. 3. Soliqlarning tavsifi va umumiy belgilari hamda zarurligi. 4. Soliqlarni byudjet daromadlarini shakllantirishdagi ahamiyati. 5. Soliqlarning paydo bo'lishi va rivojlanish davrlarida soliqlarning tamoyillari, ularning xususiyatlari. 6. Soliqlarning asosiy funktsiyalari va ularga tavsif.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: "Soliqlar va soliqqa tortish" maxsus kursining o'qitishning zarurligi, maqsadi va vazifalari, soliqlarning iqtisodiy mohiyati va xususiyatlari haqida bilimlarni shakllantirish	
Pedagogik vazifalar: • Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; • Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umumlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish; • Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: • "Soliqlar va soliqqa tortish" maxsus kursining o'qitishning zarurligi, maqsadi va vazifalarini bilib oladi; • maxsus kursining o'qitishning maqsadi va vazifalari faqrlay oladi; • soliqlarning iqtisodiy mohiyati va xususiyatlarini o'rganadi; • soliqlarni iqtisodiyotda tutgan o'rmini yoritadi; • soliqlarning tavsifi va umumiy belgilarini sanaydi; • Soliqlarni byudjet daromadlarini shakllantirishdagi ahamiyatini tavsiflaydi; • Soliqlarning asosiy funktsiyalari va tamoyillarini sanab beradi.

O'qitishning uslubi va texnikasi	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov
O'qitish shakli	Guruhiy, individual, jamoada ishlash
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
O'qitish shart-sharoiti	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

1.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (5 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar
2-bosqich. Bilimlarni faollashtirish (25 min)	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda insert jadvali to'ldiriladi.	2.1. Talabalar tushunchalarga ta'rif beradilar.
3-bosqich. Yakuniy (10 min)	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlari aniqlashtiriladi. 3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari beradi.	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar 3.2. Topshiriqlarni yozib oladilar

1.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Soliqlarning iqtisodiy mohiyati deganda nimani tushunasiz?
2. Soliqlarning ob'ektiv zarurligi nimalarda ko'rinadi?
3. Soliqlarning xususiyatlarini tushuntirib bering.
4. Soliqlar belgilarining mohiyatini tushuntirib bering.
5. Soliqning ekvivalentlik belgisini mohiyatini tushuntiring.
6. Soliqlarning qanday funktsiyalari mavjud?
7. Soliqlarning funktsiyalari va vazifalarini farqlab bering?
8. Soliqlarning fiskal funktsiyasini tushuntirib bering?
9. Soliqlarning tartibga soluvchilik funktsiyasini tushuntirib bering?
10. Soliqlarning rag'batlantiruvchi funktsiyasini tushuntirib bering?
11. Soliqlarning nazorat funktsiyasini tushuntirib bering?
12. Soliqlarning axborot bilan ta'minlash funktsiyasini tushuntirib bering?
13. Soliqlarning o'rnini belgilovchi asosiy omillarni ko'rsatib o'ting?
14. Soliq elementlari tarkibiga nimalar kiradi?
15. Soliq ob'ekti nima?
16. Soliq agenti deganda kimlarni tushunasiz?
17. Soliq stavkalari nima va u qanday turlarga bo'linadi?
18. Proportsional soliq stavkalariga misollar keltiring?
19. Progressiv soliq stavkalariga qaysi soliq turlarini kiritish mumkin?
20. Soliq imtiyozlari qanday turlarga bo'linadi?
21. Soliq imtiyozlari qanday mezonlar asosida belgilanadi?
22. Soliqni qanday undirish usullari mavjud?
23. Soliqlarni kadastrli undirishning qanday o'ziga xos xususiyatlari mavjud?
24. Soliqqa tortish tamoyillarini kim ilk bora asoslab bergan?

25. Soliqqa tortishning yetarlilik tamoyilining mohiyatini ochib bering?
26. Soliqqa tortishning tadbirkorlik va investitsiyalarni rag'batlantirish tamoyilini tushuntiring?
27. Soliqqa tortishning adolatlilik tamoyili nima va siz uni qanday tushunasiz?
28. Soliqqa tortishning oddiylilik va xolislik tamoyili nima va unga sizning munosabatingiz?
29. Soliqqa tortishning boshqarishga qulaylik tamoyilining mohiyati nimada?
30. Soliqqa tortishning soliqlarni yig'ish jarayonini imkon qadar arzonlashtirish tamoyili deganda nimani tushunasiz?
31. Soliqqa tortishning soliq stavkalarini qiyoslash tamoyilini tushuntiring?
32. Soliq kodeksining qaysi moddasida soliqqa tortish tamoyillari keltirilgan?
33. Soliq kodeksida belgilab berilgan soliq tamoyillarining mohiyatini tushuntiring?

“Insert usuli”

Insert - samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib, mustaqil o'qib-o'rganishda yordam beradi. Bunda ma'ruza mavzulari, kitob va boshqa materiallar oldindan talabaga vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib, «√; +; -; ?» belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Matnni belgilash tizimi:

(√) - men bilgan narsani tasdiqlaydi.

(+) – yangi ma'lumot.

(-) – men bilgan narsaga zid.

(?) – meni o'ylantirdi. Bu borada menga qo'shimcha ma'lumot zarur.

Insert jadvali

Tushunchalar	√	+	-	?
Soliq				
Soliqlarning belgilari				
Soliqlarning xususiyatlari				
Soliqning ekvivalentsizlik belgisi				
Soliqlarning funktsiyalari				
Soliqlarning vazifalarini				
Soliq elementlari				
Soliq ob'ekti				
Soliq agenti				
Soliq stavkalari				
Soliq imtiyozlari				
Soliqqa tortish tamoyillari				
Soliq kodeksi				

Test savollari

1. Soliq nima?

A) muayyan miqdorlarda undiriladigan, muntazam, qaytarib berilmaydigan va beg'araz xususiyatga ega bo'lgan, byudjetga yo'naltiriladigan majburiy pul to'lovlari

B) ma'lum miqdorlarda undiriladigan pul to'lovlari

- C) davlat maqsadli jamg'armalariga undiriladigan majburiy pul to'lovlari
- D) muayyan huquqlarni yoki litsenziyalar va boshqa ruxsat beruvchi hujjatlarni berish uchun to'lanishi lozim bo'lgan yig'im

2. Majburiy to'lovlar deganda ...

- A) davlat maqsadli jamg'armalariga majburiy pul to'lovlari, bojxona to'lovlari tushuniladi
- B) vakolatli organlar hamda mansabdor shaxslar tomonidan yuridik ahamiyatga molik harakatlarni to'lovchilarga nisbatan amalga oshirish uchun, shu jumladan muayyan huquqlarni yoki litsenziyalar va boshqa ruxsat beruvchi hujjatlarni berish uchun to'lanishi lozim bo'lgan yig'implar tushuniladi.
- C) davlat boji tushuniladi.
- D) Barcha javoblar to'g'ri

3. Soliq Kodeksiga ko'ra soliq to'lovchilar ...

- A) zimmasiga soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash majburiyati yuklatilgan jismoniy shaxslar, yuridik shaxslar va ularning alohida bo'linmalari
- B) vakolatli organlar hamda mansabdor shaxslar tomonidan yuridik ahamiyatga molik harakatlari
- C) zimmasiga soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni hisoblab chiqarish, soliq to'lovchidan ushlab qolish hamda byudjetga va davlat maqsadli jamg'armalariga o'tkazish majburiyati yuklatilgan shaxslar
- D) qonunga yoki ta'sis hujjatiga muvofiq soliq to'lovchining vakili bo'lishga vakolatli shaxslar

4. Soliq Kodeksiga ko'ra soliq agentlari ...

- A) zimmasiga soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash majburiyati yuklatilgan jismoniy shaxslar, yuridik shaxslar va ularning alohida bo'linmalari
- B) vakolatli organlar hamda mansabdor shaxslar tomonidan yuridik ahamiyatga molik harakatlari
- C) zimmasiga soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni hisoblab chiqarish, soliq to'lovchidan ushlab qolish hamda byudjetga va davlat maqsadli jamg'armalariga o'tkazish majburiyati yuklatilgan shaxslar
- D) qonunga yoki ta'sis hujjatiga muvofiq soliq to'lovchining vakili bo'lishga vakolatli shaxslar

5. Soliqlar va boshqa majburiy yig'implarni undirish bo'yicha davlatning vakolatli organlari to'g'ri keltirilgan qatorni aniqlang?

- A) davlat soliq xizmati organlari, bojxona organlari, moliya organlari, boshqa majburiy to'lovlarni undirish vazifasini amalga oshiruvchi davlat organlari va tashkilotlari
- B) Moliya vazirligi, Sog'liqni saqlash vazirligi, Mudofaa vazirligi
- C) davlat soliq xizmati organlari, bojxona organlari, moliya organlari
- D) Mudofaa organlari, bojxona organlari, moliya organlari, boshqa majburiy to'lovlarni undirish vazifasini amalga oshiruvchi davlat organlari va tashkilotlari

6. Soliq munosabatlarining sub'ektlari ...

- A) soliq solish elementlari
- B) soliq to'lovchilar, jismoniy va yuridik shaxslar
- C) soliq to'lovchilar va vakolatli organlar
- D) jismoniy va yuridik shaxslar

7. Qanday shaxslar yuridik shaxs deb e'tirof etiladi?

- A) O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlariga muvofiq tashkil etilgan, o'z mulkida, xo'jalik yuritishida yoki operativ boshqaruvida alohida mol-mulkka ega bo'lgan tashkilot
- B) o'z majburiyatlari yuzasidan o'z mol-mulki bilan javob beradigan, mustaqil balansiga yoki smetasiga ega bo'lgan tashkilot

- C) o'z nomidan mulkiy va shaxsiy nomulkiy huquqlarga ega bo'la oladigan hamda ularni amalga oshira oladigan, majburiyatlarni bajara oladigan, sudda da'vogar va javobgar bo'la oladigan tashkilot
- D) Barcha javoblar to'g'ri

8. O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, chet davlatlar fuqarolari, shuningdek fuqaroligi bo'lmagan shaxslar ...

- A) yuridik shaxslar deb e'tirof etiladi
- B) jismoniy shaxslar deb e'tirof etiladi
- C) soliq to'lovchilar deb e'tirof etiladi
- D) soliq agentlari deb e'tirof etiladi

9. Foyda olishni faoliyatining asosiy maqsadi qilib olmagan va olingan daromadlarni o'z qatnashchilari (a'zolari) o'rtasida taqsimlamaydigan yuridik shaxslar - ...

- A) notijorat tashkilotlari
- B) tijorat tashkilotlari
- C) ishlab chiqarish tashkilotlari
- D) noishlab chiqarish tashkilotlari

10. O'zbekiston Respublikasida doimiy yashab turgan yoki joriy soliq davrida yakunlanayotgan har qanday ketma-ketlikdagi 12 oylik davr ichida jami 183 kun va undan ortiq muddat O'zbekiston Respublikasida turgan jismoniy shaxs kim deb e'tirof etiladi?

- A) resident
- B) norezident
- C) soliq to'lovchi
- D) soliq agenti

11. Soliqlarning asosiy funktsiyalari to'g'ri keltirilgan qatorni aniqlang.

- A) Fiskal, tartibga solish
- B) rag'batlantirish
- C) nazorat, soliqni hisoblash jarayonini axborot bilan ta'minlash
- D) barcha javoblar to'g'ri

12. Soliq stavkalari qanday ko'rinishlarda ifodalanadi?

- A) qat'iy va nisbiy (foiz) stavkalarida
- B) umumiy va xususiy stavkalarda
- C) bevosita va bilvosita
- D) to'g'ri va egri

13. Soliq stavkasi bilan soliqqa tortish ob'ekti o'rtasidagi bog'liqlik darajasiga qarab soliq stavkalarining qanday turlari mavjud?

- A) proportsional, progressiv va regressiv
- B) qat'iy va nisbiy (foiz) stavkalari
- C) o'zgaruvchan va o'zgarmas
- D) foizli va foizsiz

14. Qonun hujjatlarida soliq turlari bo'yicha imtiyozlar asosan qanday shakllarda namoyon bo'ladi?

- A) soliqdan batamom ozod etish
- B) soliqdan vaqtincha yoki qisman ozod etish
- C) soliq bazasini kamaytirish tarzida berilgan.
- D) barcha javoblar to'g'ri

15. Soliq amaliyotida soliqlarni undirishning qanday usullari mavjud?

- A) kadastrli, daromad manbaidan oldidan, deklaratsiya asosida
 B) majburiy va ixtiyoriy
 C) umumiy va xususiy
 D) xalqaro, mintaqaviy, milliy, mahalliy

**2-mavzu: O`zbekiston Respublikasi soliq tizimi va soliq munosabatlari
 subektlarining huquq hamda majburiyatlari**

2.1. Amaliy mashg'ulotni o'qitish texnologiyasi

Vaqt – 1 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. Soliq tizimining mohiyati va guruhlanish tartibi. 2. O'zbekiston Respublikasida soliq tizimini isloh qilinishning asosiy yo'nalishlari. 3. O'zbekiston soliq tizimining rivojlangan davlatlar soliq tizimi bilan o'xshashlik va farqli jihatlari. 4. Soliq to'lovchilarning huquqlari va majburiyatlari, vakolatli organlarning huquq va majburiyatlari.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: O'zbekiston Respublikasi soliq tizimi va soliq munosabatlari hamda soliq munosabatlari subektlarining huquq hamda majburiyatlari to'g'risidagi bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash	
Pedagogik vazifalar: - Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; - Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umumlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish; - Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: - soliq tizimining mohiyati va guruhlanish tartibini bilib oladi; - O'zbekiston Respublikasida soliq tizimini isloh qilinishning asosiy yo'nalishlarini sanaydi; - O'zbekiston soliq tizimining rivojlangan davlatlar soliq tizimi bilan o'xshashlik va farqli jihatlari ajratadi; - soliq to'lovchilarning huquqlari va majburiyatlari, vakolatli organlarning huquq va majburiyatlarini farqlaydi.
O'qitishning uslubi va texnikasi	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov
O'qitish shakli	Guruhli, individual, jamoada ishlash
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
O'qitish shart-sharoiti	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

2.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (5 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar

2-bosqich. Bilimlarni faollashtirish (25 min)	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda so'rov-javob o'tkaziladi o'tkaziladi.	2.1. Talabalar tushunchalarga ta'rif beradilar.
3-bosqich. Yakuniy (10 min)	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlari aniqlashtiriladi. 3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari beradi.	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar 3.2. Topshiriqlarni yozib oladilar

2.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Soliqlar tizimi deganda nimani tushunasiz?
2. Soliqlar qaysi davlat organi tomonidan joriy qilinadi?
3. Umumdavlat soliqlari tarkibiga qaysi soliqlar kiradi?
4. Mahalliy soliqlar tarkibiga qaysi soliqlar kiradi?
5. Qaysi soliqlar mahalliy byudjetlar o'rtasida taqsimlanadi va qanday tartibda?
6. Qaysi mahalliy soliqlar O'zbekiston Respublikasining butun hududida undiriladi?
7. Qaysi mahalliy soliqlar Qoraqalpog'iston Respublikasi davlat hokimiyati organlari, viloyatlar va Toshkent shahri xalq deputatlari kengashlari tomonidan joriy etiladi?
8. Soddalashtirilgan soliq tizimiga qanday yuridik va jismoniy shaxslar o'tgan?
9. Byudjetdan tashqari jamg'armalarni sanab bering?
10. Soliqlarni umumdavlat va mahalliy soliqlarga ajratishning sababi nimada deb o'ylaysiz?
11. Soliqqa tortish ob'ektiga qarab soliqlar qanday guruhlanadi?
12. Oborotdan olinadigan soliqlarga qaysi soliqlar kiradi?
13. Daromadidan olinadigan soliqlarga qaysi soliqlar kiradi?
14. Mol-mulk va yer maydonlaridan olinadigan soliqlarga qaysi soliqlarni kiritish mumkin?
15. Soliqlar iqtisodiy mohiyatiga qarab qanday guruhlanadi?
16. To'g'ri soliqlar tarkibiga qanday soliqlar kiradi va u nima uchun to'g'ri soliq deb ataladi?
17. Egri soliqlar tarkibiga qanday soliqlar kiradi?
18. Egri soliqlarning ijobiy va salbiy tomonlarini ko'rsating?
19. Yuridik va jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlarning farqi nimadan iborat?
20. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlarning o'ziga xos xususiyatlari nima?
21. Soliq to'lovchilar qanday huquqlarga ega?
22. Soliq to'lovchilar qanday majburiyatlarga ega?

Test savollari

1. Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning elementlari to'g'ri keltirilgan qatorni aniqlang?

- A) aktsiz solig'I, yer qa'ridan foydalanuvchilar uchun soliqlar va maxsus to'lovlar, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq, mol-mulk solig'i, yer solig'i
- B) soliq solish ob'ekti, soliq solinadigan baza, stavka, hisoblab chiqarish tartibi, soliq davri, soliq hisobotini taqdim etish tartibi, to'lash tartibi
- C) ijtimoiy jamg'armalarga majburiy to'lovlar, yagona ijtimoiy to'lov, respublika yo'l jamg'armasiga majburiy to'lovlar, davlat boji, bojxona to'lovlari
- D) Barcha javoblar to'g'ri

2. Soliq to'lovchida soliq yoki boshqa majburiy to'lov hisoblab chiqarilishi va (yoki) to'lanishi yuzasidan majburiyat keltirib chiqaruvchi mol-mulk, harakat, harakat natijasi – bu ...

- A) soliq solinadigan baza
- B) soliq davri

- C) soliq solish ob'ekti
- D) soliq stavkasi

3. Soliq solish ob'ektining soliq yoki boshqa majburiy to'lovning stavkasi tatbiqan belgilangan ko'rsatkichlardagi qiymat, miqdor, fizik va boshqa tavsiflarini ifodalovchi soliq elementi – bu ...

- A) soliq solinadigan baza
- B) soliq davri
- C) soliq solish ob'ekti
- D) soliq stavkasi

4. Soliq solinadigan bazaning o'lchov birligiga nisbatan hisoblanadigan foizlardagi yoki mutlaq summadagi miqdorni – bu ...

- A) soliq solinadigan baza
- B) soliq davri
- C) soliq solish ob'ekti
- D) soliq stavkasi

5. Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning stavkalari, agar Soliq Kodeksida boshqacha qoida nazarda tutilgan bo'lmasa ...

- A) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan belgilanadi
- B) O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan belgilanadi
- C) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori bilan belgilanadi
- D) O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan belgilanadi

6. U tugaganidan keyin soliq solinadigan baza aniqlanadigan hamda soliq yoki boshqa majburiy to'lov summasi hisoblab chiqariladigan davr ...

- A) soliq solinadigan baza
- B) soliq davri
- C) soliq solish ob'ekti
- D) soliq stavkasi

7. Boshqa soliq to'lovchilarga nisbatan ayrim toifadagi soliq to'lovchilarga beriladigan afzalliklar, shu jumladan soliq va (yoki) boshqa majburiy to'lov to'lamaslik yoxud ularni kamroq miqdorda to'lash imkoniyati bu - ...

- A) soliq solinadigan baza
- B) soliq davri
- C) soliq imtiyozi
- D) soliq stavkasi

2.4. Foydalanishga tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. Yuldashev A. “Soliq va soliqqa tortish”. O`quv qo`llanma. T.: “Fan va texnologiya”. 2007. 128b.
2. Baymuratov T. Soliq menejmenti . O`quv qo`llanma. T. “Iqtisodiyot va moliya”, 2005 y. Radjabov U. 110b.
3. Jo`raev A. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning samarali yo`llari. T. “Fan” 2004y. 387b
4. Jo`raev A. “Markaziy Osiyo davlatlari soliq tizimi. O`quv qo`llanma. T. “Iqtisodiyot va moliya” 2005 y. 120b.
5. Jo`raev A. Soliq nazariyasi. O`quv qo`llanma. T. “Iqtisodiyot va moliya” 2004 y. 211b.
6. A.Vahobov, Soliqlar va soliqqa tortish: Darslik. – T.: “SHarq” nashriyoti – 2009.

2-amaliy mashg'ulot (2 soat)

3-mavzu: Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i

3.1. Amaliy mashg'ulotni o'qitish texnologiyasi

Vaqt – 2 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'ining iqtisodiy mohiyati. 2. Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'ining byudjet daromadlarida tutgan urni. 3. Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i to'lovchilari tarkibi. 4. Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'ining soliq solish ob'ekti va bazasi. 5. Yuridik shaxslarning yillik ja'mi daromadlari tarkibi.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i haqidagi bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash	
Pedagogik vazifalar: • Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; • Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umumlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish; • Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: • yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'ining iqtisodiy mohiyatini anglab oladi; • yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'ining byudjet daromadlarida tutgan urnini bilib oladi; • yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i to'lovchilari tarkibini farqlaydi; • yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'ining soliq solish ob'ekti va bazasini aniqlaydi; • yuridik shaxslarning yillik ja'mi daromadlari tarkibini sanaydi.
O'qitishning uslubi va texnikasi	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov
O'qitish shakli	Guruhiy, individual, jamoada ishlash
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
O'qitish shart-sharoiti	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

3.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar
2-bosqich. Asosiy (60 min)	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda so'rov-javob o'tkaziladi.	2.1. Savollarga javob beradilar. 2.2. Masalalarni

	2.3. Mavzuga doir masalalar ishlab ko'rsatiladi. Talabalarga mavzuga doir soliqni hisoblash bo'yicha masalalarni hisoblash topshiriladi.	hisoblaydilar
3-bosqich. Yakuniy (10 min)	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlari aniqlashtiriladi. 3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari beradi.	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar 3.2. Topshiriqlarni yozib oladilar

3.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Foyda solig'i O'zbekistonda qachon joriy qilingan?
2. Yuridik shaxslar foyda solig'ini to'lovchilari kimlar?
3. Rezident va norezident kimlar va ular qandan tartibda soliqqa tortiladi?
4. Soliq ob'ekti va soliqqa tortish bazasi qanday aniqlanadi?
5. Korxonaning moliyaviy faoliyat natijalari fanday aniqlanadi?
6. Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i stavkalari qaysi mezonlar asosida tabaqalashtirilgan?
7. Mahsulotini eksport qiluvchi korxonalar uchun qanday stavkalar belgilangan?
8. Qanday yuridik shaxslar foyda solig'idan to'liq ozod etiladi?
9. Yuridik shaxslarning qanday foydasi yuridik shaxslar foyda solig'ini to'lashdan ozod etiladi?
10. Yuridik shaxslarning qanday xarajatlari soliqqa tortiladigan daromaddan kamaytiriladi?
11. Soliq hisobotlarini topshirish va soliqni to'lash tartibi qanday belgilangan?
12. Yuridik shaxslar qanday tartibda va shaklda taxmin qilinayotgan foydasi haqida ma'lumotnoma taqdim etadilar?

3.4 Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i mavzusiga doir masalalar:

1-masala. Quyidagi ma'lumotlarga asosan foyda solig'ini hisoblang (ma'lumotlar ming so'm hisobida keltirilgan).

Mahsulot (ish, xizmatlar) sotishdan tushgan tushum – 4380

Qo'shilgan qiymat solig'i – 688

Aktsiz solig'i – 500

Sotilgan mahsulotning ishlab chiqarish tannarxi – 2695

Sotish xarajatlari – 35

Ma'muriy xarajatlar – 83

Asosiy faoliyatning boshqa jarayonlaridan daromad – 35

Olingan dividendlar – 75

Valyuta kursi bo'yicha musbat farq - 29

Moliyaviy faoliyat bo'yicha boshqa xarajatlar – 15

Favqulotda foyda – 5

“Xarajatlar tarkibi to'g'risida....” gi Nizomning 1-ilova xarajatlari – 312

Soliq imtiyozlari - 100

Echilishi:

1. Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'ining ob'ekti “Mahsulot (ish, xizmatlar) ni ishlab chiqarish va sotish xarajatlarining tarkibi hamda moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi to'g'risida” gi Nizomga muvofiq aniqlanib, unga muvofiq soliq ob'ektini aniqlash quyidagi tartibda olib boriladi.

$$YaF = SST - IT = 3192 - 2695 = 497$$

(bu yerda, **YaF** - yalpi foyda; **SST** - sotishdan olingan sof tushum; **IT**- sotilgan mahsulotning ishlab chiqarish tannarxi).

$$\mathbf{AFF} = \mathbf{YaF} - \mathbf{DX} + \mathbf{BD} - \mathbf{BZ} = 497 - 118 + 35 = 414$$

(bu yerda, **AFF** - asosiy faoliyatdan olingan foyda; **DX** - davr xarajatlari; **BD** - asosiy faoliyatdan olingan boshqa daromadlar; **BZ** - asosiy faoliyatdan ko'rilgan boshqa zararlar).

$$\mathbf{UF} = \mathbf{AFF} + \mathbf{MD} - \mathbf{MX} = 414 + 104 - 15 = 503$$

(bu yerda, **UF** - umumxo'jalik faoliyatidan olingan foyda; **MD** - moliyaviy faoliyatdan olingan daromadlar; **MX** - moliyaviy faoliyat xarajatlari).

$$\mathbf{STF} = \mathbf{UF} + \mathbf{FP} - \mathbf{FZ} = 503 + 5 = 508$$

(bu yerda, **STF**- soliq to'langungacha olingan foyda; **FP**-favqulotda foyda; **FZ**- favqulotda zarar).

2. **STFga** yuqoridagi Nizomning 1-ilova xarajatlari va 2-ilova xarajatlarining farqi tiklanadi, ya'ni bizning misolimizda:

$$508 + 312 = 820 \text{ ming so'mni tashkil etadi.}$$

Ushbu summadan aktsiyalar va qimmatli qog'ozlardan dividendlar (foizlar) to'lov manbaida soliqqa tortilganligi bois chegiriladi, ya'ni:

$$820 - 75 = 745 \text{ ming so'mni tashkil etadi.}$$

SHundan soliq bo'yicha imtiyozlar chegiriladi, ya'ni

$$745 - 100 = 645 \text{ ming so'mni tashkil etadi.}$$

3. 2007 yil uchun foyda solig'i stavkasi 10 foizligini hisobga olgan holda soliq summasi:

$$D(f)s = 645 \times 10 / 100 = 64,5 \text{ ming so'mni tashkil etadi.}$$

2-masala. Ishlab chiqarish korxonasi ikkinchi yil faoliyat yuritmoqda, uning foyda solig'i to'lagungacha bo'lgan daromadi (2-son, 170-satr) 350 ming so'm bo'lgan.

Hisobot davri uchun qo'shimcha ravishda quyidagi ma'lumotlar mavjud:

Xokimiyatga homiylik yordami ko'rsatilgan – 18 ming so'm;

Qariyalar uyiga yordam ko'rsatish uchun – 249 ming so'm .

Hisobot davri uchun korxona to'lashi lozim bo'lgan daromad solig'i necha so'mga teng? (soliq stavkasi – 10%)

3-masala. Qo'shilgan qiymat solig'i va foyda soliqlar to'lovchisi hisoblangan ishlab chiqaruvchi korxona 2007 yil hisobot davri uchun quyidagi ko'rsatkichlarga ega:

Ichki bozorda mahsulotni sotishdan tushgan tushum – 12800 ming so'm;

CHet el valyutasiga sotilgan mahsulot 14 ming AQSH dollari miqdorida (yuk ortilgan vaqtda 1 AQSH dollari – 1240 so'm);

Omborxonalarni ijaraga berishdan olingan sof daromad – 2700 ming so'm;

Uskunalarni o'z vaqtida olib kelib o'rnatilmagani uchun sotuvchi korxonadan tushgan jarima va shartnomada ko'rsatilgan qo'shimcha to'lov – 998 ming so'm;

Yordamchi korxonadan olingan dividendlar (dividenddan undirilgan soliq haqidagi ma'lumot mavjud) – 1339 ming so'm;

“Ishonch” firmasi tomonidan xodimlar bo'limiga tegishli 1751 ming so'mlik kompyuter dasturi yaratilgan va tekinga o'rnatib berilgan.

2006 yilda qonunchilikka asosan chegirmaga olib borilgan 3010 ming so'mlik sotilgan mahsulotning puli kelib tushgan.

Sotilgan mahsulotlarning ishlab chiqarish tannarxi – 11375 ming so'm, shu jumladan ishlab chiqarishda ishlatiladigan asosiy vositalarning eskirishi belgilangan me'yorga nisbatan 2 koeffitsient qo'llanilgan bo'lib, 2100 ming so'mni tashkil etgan.

O'tgan davr uchun quyidagi xarajatlar amalga oshirilgan:

Me'yor chegarasida o'zining mahsulotini reklama qilish uchun – 125 ming so'm sarflangan;

Boshqaruvda ishlovchilar uchun ish haqi bo'yicha xarajat – 4495 ming so'm;

Xizmat sarfari xarajatlari, me'yordagisi – 392 ming so'm, me'yordan yuqori – 85 ming so'm;

Xizmat avtomobili saqlash uchun xarajatlar – 145 ming so'm;

Uyali telefon – 1200 ming so'm;

Ishlab chiqarishda qatnashmaydigan asosiy vositalarning eskirishi – 895 ming so'm; Hisobot davrida hisobvaraqlar bo'yicha olingan qo'shilgan qiymat solig'i – 925 ming so'm.

Aniqlang:

1. *Hisobot davrida davlat byudjetiga to'lanishi lozim bo'lgan foyda solig'i summasini (soliq stavkasi 10% - 2007 yil uchun).*

2. Davlat byudjetiga to'lanishi lozim bo'lgan qo'shilgan qiymat solig'ini.

3. Korxonaning moliyaviy natijalari bo'yicha hisobotni tuzing.

4. Hisobot davri uchun foyda solig'ining shaklini to'ldiring.

Masalani yechish davrida mol- mulk solig'i, yer solig'i hamda boshqa soliqlar va majburiy to'lovlarga ahamiyat bermaslikka ruxsat etiladi.

4-masala. *Quyidagi ma'lumotlar asosida foyda solig'ini hisoblang (ming so'm):*

1. Sotishdan olingan sof tushum – 3192

- shundan eksport faoliyatidan – 670

2. Soliq to'langunga qadar olingan foyda – 508

3. Olingan dividendlar – 75

4. Soliq bo'yicha imtiyozlar – 100

Echilishi:

1. Respublikamiz soliq qonunchiligiga muvofiq yuridik shaxslarning erkin almashtiriladigan valyutadagi eksportiga imtiyozli stavkalar belgilangan. Demak, imtiyozli stavkalarining qaysi birini qo'llashni aniqlash uchun eksport mahsulotining umumiy sotish hajmidagi salmog'i aniqlanadi, ya'ni:

$$(670 / 3192) \times 100 = 20.9$$

Ushbu misolda eksport mahsulotining umumiy sotish hajmidagi salmog'i 20.9 foizni tashkil etadi. Bunday holda belgilangan foyda solig'i stavkasi 30 foizga kamayadi, ya'ni:

$$12 \times 30 / 100 = 3.6 \text{ ga, demak korxona foyda solig'ini } 8.4 \text{ foizda } (12 - 3.6) \text{ to'laydi.}$$

$$2. 508 + 312 - 75 - 100 = 645 \text{ ming so'm.}$$

$$645 \times 8,4 / 100 = 54.18 \text{ ming so'm.}$$

3.5. Foydalanishga tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. Yuldashev A. "Soliq va soliqqa tortish". O'quv qo'llanma. T.: "Fan va texnologiya". 2007. 128b.
2. Baymuratov T. Soliq menejmenti. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya", 2005 y. Radjabov U. 110b.
3. Jo'raev A. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning samarali yo'llari. T. "Fan" 2004y. 387b
4. Jo'raev A. "Markaziy Osiyo davlatlari soliq tizimi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2005 y. 120b.
5. Jo'raev A. Soliq nazariyasi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2004 y. 211b.
6. A.Vahobov, Soliqlar va soliqqa tortish: Darslik. – T.: "SHarq" nashriyoti – 2009. A.Jo'raev

3-amaliy mashg'ulot (2 soat)

4-mavzu: Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i

4.1. Amaliy mashg'ulotni o'qitish texnologiyasi

Vaqt – 2 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliq va uning o'ziga xosligi. 2. Jismoniy shaxslarning daromadlaridan olinadigan soliq ob'ekti. 3. Jismoniy shaxslarning ja'mi yillik daromadlari. 4. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning stavkalari va soliqdan beriladigan imtiyozlar.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i haqidagi bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash	
Pedagogik vazifalar: • Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; • Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umumlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish; • Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: • jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliq va uning o'ziga xosligi jihatlarini bilib oladi; • jismoniy shaxslarning daromadlaridan olinadigan soliq ob'ektini aniqlaydi; • jismoniy shaxslarning ja'mi yillik daromadlarini hisoblaydi; • jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning stavkalari va soliqdan beriladigan imtiyozlarni o'rganadi.
O'qitishning uslubi va texnikasi	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov
O'qitish shakli	Guruh, individual, jamoada ishlash
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
O'qitish shart-sharoiti	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

4.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar
2-bosqich. Asosiy (60 min)	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda so'rov-javob o'tkaziladi. 2.3.Mavzuga doir masalalar ishlab ko'rsatiladi. Talabalarga mavzuga doir soliqni hisoblash bo'yicha masalalarni hisoblash topshiriladi.	2.1. Savollarga javob beradilar. 2.2. Masalalarni hisoblaydilar
3-bosqich. Yakuniy (10 min)	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlarini aniqlashtiriladi. 3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari beradi.	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar 3.2. Topshiriqlarni yozib oladilar

4.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining mohiyatini tushuntirib bering?
2. Qanday shaxslarni jismoniy shaxslar deb atashadi?
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining o'ziga xos xususiyatlari nimada?
4. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i byudjet daromadlari tarkibida qanday ahamiyatga ega?
5. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining to'lovchilari kimlar?
6. Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlariga qaysi daromad turlari kiradi?
7. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalari qaysi mezonlar asosida belgilanadi?
8. Mehnatga haq to'lash shaklida olinadigan daromadlar tarkibiga qanday daromadlar kiradi?
9. Jismoniy shaxslarning mulkiy daromadlariga soliq stavkalari qanday belgilanadi?
10. Norezident jismoniy shaxslarning daromadlariga to'lov manbaida qanday tartibda soliq stavkalari qo'llaniladi?
11. Qaysi jismoniy shaxslarning daromadlari har bir to'liq oy uchun eng kam ish haqining to'rt baravari miqdorida soliqlardan ozod etiladi.
12. O'ta zararli, o'ta og'ir, zararli va og'ir sharoitli ishlarda band bo'lgan xodimlarning daromadlariga qanday stavkada soliq belgilanadi?
13. Jismoniy shaxslarning daromadlarini deklaratsiya usulida soliqqa tortish tartibini tushuntirib bering?

4.4. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i mavzusiga doir masalalar:

1-masala. Jismoniy shaxsga 2007 yilning may va iyun oylarida 270000 so'm (135000+135000) ish haqi hisoblangan. May oyi uchun 29400 so'm soliq ushlangan. Jismoniy shaxsdan iyun oyida ushlanishi lozim bo'lgan *daromad solig'i summasini aniqlang?*

Echilishi:

1. STD= 270000 so'm

2. May va iyun oylari uchun eng kam ish haqi 24800 so'm (12400 + 12400) ni tashkil etadi.

$24800 \times 5 \text{ (karra)} = 124000$

$24800 \times 10 \text{ (karra)} = 248000$

$124000 \times 13 \% = 16120 \text{ so'm}$

$16120 + ((248000 - 124000) \times 18 \%) = 16120 + 22320 = 38440$

$38440 + ((270000 - 24800) \times 25 \%) = 38440 + 5500 = 43940$

3. Iyun oyi uchun ushlanishi lozim bo'lgan soliq summasi $43940 - 29400 = 14540$ so'mni tashkil etadi.

2-masala. O'zR Soliq Kodeksi bo'yicha har bir to'liq oy uchun eng kam ish haqining to'rt baravari miqdorida imtiyozga ega bo'lgan jismoniy shaxsga 2007 yil may oyida 135000 so'm ish haqi hisoblangan. Jismoniy shaxsdan ushlanishi lozim bo'lgan *daromad solig'ini aniqlang?*

Echilishi:

1. 2007 yil may oyi uchun eng kam ish haqi 12400 so'm;

Jismoniy shaxsning soliqqa tortilmaydigan daromadini aniqlaymiz, ya'ni 49600 so'm (12400×4);

$STD = 135000 - 49600 = 85400 \text{ so'm};$

2. $12400 \times 5 \text{ (karra)} = 62000 \text{ so'm}$

$12400 \times 10 \text{ (karra)} = 124000$

$62000 \times 13 \% = 8060 \text{ so'm}$

$$8060 + ((85400 - 62000) \times 18 \%) = 8060 + 4212 = 12272$$

Demak, imtiyozga ega bo'lgan Ushbu jismoniy shaxs 135000 so'm ish haqisidan 12272 so'm daromad solig'ini byudjetga to'lashi lozim.

3-masala. Jismoniy shaxsga 2007 yil iyul va avgust oylarida 274000 so'm (137000+137000) ish haqi hisoblangan. SHuningdek iyul oyida 70000 sum mukofot berilgan. Jismoniy shaxsdan iyul va avgust oylarida ushlanishi lozim bo'lgan soliq summasini hisoblang?

4-masala. 2 - guruh nogironiga 2007 yil avgust va sentyabr oylarida 360000 so'm (180000+180000) ish haqi hisoblangan. Avgust oyida 40448 so'm soliq ushlangan. Sentyabr oyida ushlanishi lozim bulgan soliq summasini hisoblang?

5-masala. Korxona hisobchisi U.Badalovga 2008 yil yanvar oyida 285000 so'm ish haqi hisoblangan. Undan qancha miqdorda daromad solig'ini undirish lozimligini aniqlang?

Echilishi:

1. Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliqni aniqlash uchun birinchi navbatda jismoniy shaxsning ushbu oy uchun soliqqa tortiladigan daromad (STD)i aniqlanishi lozim, ya'ni ushbu misolda soliqqa tortiladigan daromad 285000 so'mni tashkil etadi.

$$STD = 285000 \text{ so'm};$$

2. STD dan O'zR. Soliq Kodeksida belgilangan (jismoniy shaxsning ish haqi, mukofot pullar va boshqa daromadlaridan) stavkalar bo'yicha *daromad solig'i undiriladi*.

Yanvar oyi uchun eng kam ish haqi miqdori 20400 so'mni tashkil etadi.

$$20400 \times 6 \text{ (karra)} = 122400$$

$$20400 \times 10 \text{ (karra)} = 204000$$

$$122400 \times 13 \% = 15912$$

$$15912 + ((204000 - 122400) \times 18 \%) = 15912 + 14688 = 30600$$

$$30600 + ((285000 - 204000) \times 25 \%) = 30600 + 20250 = 50850$$

$$50850 - 2040 \text{ (jamgarib boriladigan pensiya jamgarmasiga to'lov)} = 48810.$$

Demak, korxona hisobchisi U.Badalov yanvar oyi ish haqisidan byudjetga 48810 so'm daromad solig'i to'lashi lozim.

4.5. Foydalanishga tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. Yuldashev A. "Soliq va soliqqa tortish". O'quv qo'llanma. T.: "Fan va texnologiya". 2007. 128b.
2. Baymuratov T. Soliq menejmenti . O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya", 2005 y. Radjabov U. 110b.
3. Jo'raev A. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning samarali yo'llari. T. "Fan" 2004y. 387b
4. Jo'raev A. "Markaziy Osiyo davlatlari soliq tizimi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2005 y. 120b.
5. Jo'raev A. Soliq nazariyasi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2004 y. 211b.
6. A.Vahobov, Soliqlar va soliqqa tortish: Darslik. – T.: "SHarq" nashriyoti – 2009. A.Jo'raev

4-amaliy mashg'ulot (2 soat)

5-mavzu: Qo'shilgan qiymat solig'i

5.1. Amaliy mashg'ulotni o'qitish texnologiyasi

Vahti – 2 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. O'zbekistonda qo'shilgan qiymat solig'i joriy qilinishining iqtisodiy sabablari va ahamiyati. 2. Qo'shilgan qiymat solig'i to'lovchilari tarkibi. 3. Qo'shilgan qiymat solig'ining soliq solish ob'ekti. 4. Soliq ob'ektlarining tarkibi: tovarlar (ishlar, xizmatlar)ning sotilishi bo'yicha aylanmalari tovarlarning importi hamda O'zR hududida bajarilgan (ko'rsatilgan) ishlar (xizmatlar) importi aylanmalari.
O'quv mashg'ulotining maqsadi:	qo'shilgan qiymat solig'i to'g'risidagi bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash
Pedagogik vazifalar: • Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; • Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umumlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish; • Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: • O'zbekistonda qo'shilgan qiymat solig'i joriy qilinishining iqtisodiy sabablari va ahamiyatini tushunib oladi; • qo'shilgan qiymat solig'i to'lovchilari tarkibini sanaydi; • qo'shilgan qiymat solig'ining soliq solish ob'ektini aniqlaydi; • soliq ob'ektlarining tarkibi: tovarlar (ishlar, xizmatlar)ning sotilishi bo'yicha aylanmalari tovarlarning importi hamda O'zR hududida bajarilgan (ko'rsatilgan) ishlar (xizmatlar) importi aylanmalarini hisoblaydi.
O'qitishning uslubi va texnikasi	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov
O'qitish shakli	Guruh, individual, jamoada ishlash
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
O'qitish shart-sharoiti	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

5.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar
2-bosqich. Asosiy (60 min)	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda so'rov-javob o'tkaziladi. 2.3.Mavzuga doir masalalar ishlab ko'rsatiladi. Talabalarga mavzuga doir soliqni hisoblash bo'yicha masalalarni hisoblash topshiriladi.	2.1. Savollarga javob beradilar. 2.2. Masalalarni hisoblaydilar
3-bosqich. Yakuniy (10 min)	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlari aniqlashtiriladi. 3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar 3.2. Topshiriqlarni yozib

	beradi.	oladilar
--	---------	----------

5.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Qo'shilgan qiymat qanday tarkib topadi?
2. Qo'shilgan qiymat solig'i ilk bor qaysi davlatda kim tomonidan joriy etilgan?
3. Qo'shilgan qiymat solig'ining davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishdagi ahamiyati qanday?
4. Qo'shilgan qiymat solig'ini qanday shaxslar to'laydi?
5. Qo'shilgan qiymat solig'i ob'ekti qanday aniqlanadi?
6. Soliqqa tortiladigan oborot deganda nimani tushunasiz?
7. Qo'shilgan qiymat solig'i stavkalari va ularni qo'llash tartibi qanday?
8. Nollik stavka qaysi tovarlar (ish va xizmatlar)ga nisbatan qo'llaniladi?
9. Qanday tovarlar va mahsulotlar (ishlar xizmatlar) qo'shilgan qiymat solig'idan ozod bo'ladi?
10. Nollik stavka bilan imtiyoz o'rtasida qanday tafovutlar mavjud?
11. Hisobvara-q-fakturalar qanday to'ldiriladi va unda qo'shilgan qiymat solig'i qaysi punktlarda ko'rsatiladi?
12. Qo'shilgan qiymat solig'ini to'lash va hisobotni taqdim etish tartibi qanday?
13. Import tovarlarga qo'shilgan qiymat solig'i qaysi formula orqali aniqlanadi?
14. Import qilinadigan ish va xizmatlarga qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblash formulasini aniqlang?

5.4. Qo'shilgan qiymat solig'i mavzusiga doir masalalar:

1-masala. Quyidagi ma'lumotlarga asosan qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblang (ming so'm).

1. Hisobot davrida xarid qilingan xom-ashyo va materillar – 6500
2. Hisobot davrida jo'natilgan tovarlar qiymati – 13200

Echilishi:

1. Korxona hisobot davrida jo'natilgan tovarlari buyicha imtiyozga ega bo'lmaganligi bois jami realizatsiyadan soliq tulaydi, ya'ni:

$$Sqqs = Stob \times SS / 100 = 13200 \times 20 \% = 2640 \text{ ming so'm.}$$

(bu yerda, Sqqs – iste'molchilardan undiriladigan soliq summasi; Stob – soliqqa tortiladigan oborot; SS – soliq stavkasi).

2. Byudjetga o'tkazilishi lozim bulgan soliq summasini aniqlash uchun hisobot davrida qo'shilgan qiymat solig'i bilan xarid qilingan xom-ashyo va materiallar uchun to'langan qo'shilgan qiymat solig'ini ayirishimiz lozim, ya'ni:

$$Tqqs = 6500 \times 20 \% = 1300 \text{ ming sum}$$

3. Byudjetga o'tkazilishi lozim bulgan soliq summasi hisobot davrida jo'natilgan tovarlar bo'yicha hisoblangan qo'shilgan qiymat solig'idan xarid qilingan xom-ashyo va materiallar uchun to'langan qo'shilgan qiymat solig'ining chegirmasiga teng, ya'ni:

$$SBqqs = Sqqs - Tqqs = 2640 - 1300 = 1340 \text{ ming so'm.}$$

2-masala. Qo'shilgan qiymat solig'i to'lovchisi bo'lgan qayta ishlash korxonasi joriy yilda quyidagi ko'rsatkichlarga ega:

- mahsulotni sotishdan tushgan tushum – 1400 ming so'm;
- bunda qaytarib berilishi lozim bo'lgan idishning narxi – 250 ming so'm;
- tekinga tannarxi bo'yicha 120 ming so'mlik mahsulot berilgan.
- Olingan jarima summasi – 25 ming so'm;
- Bankdan olingan foizlar – 10 ming so'm;

- 300 ming so'm korxona tomonidan nomoddiy aktivlar sotilgan (boshlang'ich narxi – 500 ming so'm, to'plangan amortizatsiya – 320 ming so'm);
- nolikvid xom-ashyo zaxiralari sotishdan tushgan tushum – 87 ming so'm, ularning tannarxi – 75 ming so'm;

Hisobvara-q-fakturada olingan qo'shilgan qiymat solig'i

- xom ashyo uchun – 320 ming so'm;
- ishlab chiqarish inshootlarini ijaraga berishdan – 150 ming so'm;
- uyali aloqadan – 70 ming so'm;

Aniqlang:

Joriy davrda davlat byudjetiga to'lanishi lozim bo'lgan qo'shilgan qiymat solig'i necha so'mga teng?

3-masala. Quyidagi ma'lumotlarga asosan *qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblang* (ming so'm).

1. Hisobot davrida xarid qilingan xom-ashyo va materillar - 2500
2. Xarid qilingan asosiy vositalar - 4500
3. Hisobot davrida jo'natilgan tovarlar qiymati - 13000
4. Asosiy vositalar realizatsiyasi - 900
5. Asosiy vositalarning eskirish qiymati - 400

Echilishi:

1. a) $S_{qqs} = Stob \times SS/100 = 13000 \times 20 \% = 2600$ ming so'm;

b) Asosiy vositalar realizatsiyasida qo'shilgan qiymat solig'i asosiy vositalarning realizatsiyasi va eskirish qiymati o'rtasidagi farqdan hisoblanadi, ya'ni:

$$S_{qqs} = T_q \times SS / (SS+100) = 500 \times 20 / (20+100) = 83.3 \text{ ming so'm.}$$

(bu yerda. T_q – qo'shilgan qiymat solig'i ham hisobga olingan tovar qiymati).

$$S_{qqs} = 2600 + 83.3 = 2683.3 \text{ ming so'm;}$$

$$2. T_{qqs} = 2500 \times 20 \% = 500 \text{ ming so'm.}$$

O'z iste'moli uchun xarid qilingan asosiy vositalar uchun to'langan qo'shilgan qiymat solig'i summasi hisobga olinmaydi, balki asosiy vositalarning qiymati sifatida kirim qilinadi, shuning uchun 3500 ming so'mga xarid qilingan asosiy vositalar qiymatidagi qo'shilgan qiymat solig'i hisobga olinmaydi.

$$3. B_{qqs} = S_{qqs} - T_{qqs} = 2683.3 - 500 = 2183.3 \text{ ming so'm.}$$

4-masala. Quyidagi ma'lumotlarga asosan *qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblang* (ming so'm).

1. Hisobot davrida xarid qilingan xom-ashyo va materillar – 2220
2. Hisobot davrida jo'natilgan tovarlar qiymati qo'shilgan qiymat solig'i bilan – 4500
- shundan, eksport – 2500.

5-masala. Quyidagi ma'lumotlarga asosan *qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblang* (ming so'm).

1. Hisobot davrida xarid qilingan xom-ashyo va materillar – 2500
2. Hisobot davrida jo'natilgan tovarlar qiymati – 3700
- shundan, erkin almashtiriladigan valyutaga eksport – 1800

5.5. Foydalanishga tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. Yuldashev A. “Soliq va soliqqa tortish”. O`quv qo`llanma. T.: “Fan va texnologiya”. 2007. 128b.
2. Baymuratov T. Soliq menejmenti . O`quv qo`llanma. T. “Iqtisodiyot va moliya”, 2005 y. Radjabov U. 110b.
3. Jo`raev A. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning samarali yo'llari. T. “Fan” 2004y. 387b

4. Jo'raev A. "Markaziy Osiyo davlatlari soliq tizimi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2005 y. 120b.
5. Jo'raev A. Soliq nazariyasi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2004 y. 211b.
6. A.Vahobov, A.Jo'raev Soliqlar va soliqqa tortish: Darslik. – T.: "SHarq" nashriyoti – 2009.

5-amaliy mashg'ulot (2 soat)

6-mavzu: Aktsiz solig'i

6.1. Amaliy mashg'ulotni o'qitish texnologiyasi

Vaqt – 2 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. Aktsiz solig'i va uning soliq tizimida tutgan o'rnini. 2. O'zbekiston Respublikasi hududida ishlab chiqarilgan tovarlar uchun aktsiz solig'i. 3. Aktsiz solig'i to'lovchilarining tarkibi. 4. Aktsiz solig'ining soliqqa tortish ob'ekti. 5. Aktsiz solig'ini hisoblash tartibi.
O'quv mashg'ulotining maqsadi:	aktsiz solig'i to'g'risidagi bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash
Pedagogik vazifalar: • Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; • Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umumlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish; • Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: • aktsiz solig'i va uning soliq tizimida tutgan o'rnini bilib oladi; • O'zbekiston Respublikasi hududida ishlab chiqarilgan tovarlar uchun aktsiz solig'ini o'rganadi; • aktsiz solig'i to'lovchilarining tarkibini aniqlaydi; • aktsiz solig'ining soliqqa tortish ob'ektini farqlaydi; • aktsiz solig'ini hisoblash tartibini bilib oladi.
O'qitishning uslubi va texnikasi	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov
O'qitish shakli	Guruh, individual, jamoada ishlash
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
O'qitish shart-sharoiti	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

5.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar
2-bosqich.	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni	2.1. Savollarga javob

Asosiy (60 min)	taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda so'rov-javob o'tkaziladi. 2.3.Mavzuga doir masalalar ishlab ko'rsatiladi. Talabalarga mavzuga doir soliqni hisoblash bo'yicha masalalarni hisoblash topshiriladi.	beradilar. 2.2. Masalalarni hisoblaydilar
3-bosqich. Yakuniy (10 min)	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlarini aniqlashtiriladi. 3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari beradi.	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar 3.2. Topshiriqlarni yozib oladilar

5.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Aktsiz solig'i qachon joriy etildi?
2. Aktsiz solig'i to'lovchilar qanday guruhlanadi?
3. Aktsiz osti tovarlarini aniqlash mezonlari qanday?
4. Aktsiz solig'i ob'ekti nimalardan iborat?
5. Aktsiz solig'ining bazasi qanday aniqlanadi?
6. Aktsiz solig'ini to'lashdan kimlar ozod etilgan?
7. Aktsiz solig'i stavkalari va aktsizosti tovarlar ro'yxati kim tomonidan belgilanadi?
8. Aktsiz solig'ini hisobga olish tartibi qanday?
9. Alohida tovarlar bo'yicha byudjetga to'lanadigan aktsiz solig'ini hisoblab chiqishning xususiyatlari nimada?
10. Aktsiz solig'i hisobini taqdim etish va soliqni to'lash muddatlari qanday?
11. Aktsiz markalari nima va u qachon joriy etilgan?
12. Qanday holatda aktsizga tortiladigan tovarlar markalanmaydi?
13. Markalarni xarid qilishga doir buyurtmanoma qaysi bank orqali amalga oshiriladi?

5.4. Aktsiz solig'i mavzusiga doir masalalar:

1-masala. Quyidagi ma'lumotlarga asosan *aktsiz solig'ini hisoblang* (ming so'm).

1. Korxonaning hisobli bahosi – 2200
2. Mahsulot uchun belgilangan soliq stavkasi – 25 %.

Echilishi:

Aktsiz solig'i quyidagicha aniqlanadi:

$$As = O \times A / 100 = (2200 \times 25) / 100 = 550 \text{ ming so'm}$$

yoki

$$As = 2750 - 2200 = 550 \text{ ming so'm}$$

2-masala. Quyidagi ma'lumotlarga *asosan aktsiz solig'i va qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblang* (ming so'm).

1. Hisobot davrida xarid qilingan xom-ashyo va materiallar–3800
2. Korxonaning hisobli bahosi – 7000
3. Mahsulot uchun belgilangan soliq stavkasi – 11 %

3-masala. 40 ming butilka (0.5l dan) aroqni sotishda aktsiz solig'i summasini hisoblang, agarda aroqdan spirtning hajmi 40% ni tashkil etsa.

Aktsiz solig'i summasini hisoblang?

4-masala. Yuridik shaxs O'zbekiston Respublikasi bojxona xududiga 1 mln. dona sigaretani import qilmoqda. Mazkur sigaretalardan bojxonada to'lanadigan aktsiz solig'ini aniqlang.

Markalanadigan, import qilinadigan tamaki mahsulotlariga aktsiz solig'i quyidagicha hisoblanadi:

Tovarning nomlanishi	Mahsulot birligi uchun narxi, AQSH doll.	1 mln. dona uchun bojxona qiymati	Aktsiz stavkalari va summasi		
			Soliq solinadigan baza	Stavka	Summa
Filtrli sigaretalar	0,03	30,0 ming. AQSH doll.*			
Kurs 1:1300		39000 ming.so'm	1 mln. dona	1000 donasiga 10 AQSH dollari	10 ming AQSH dollari

5-masala. Alkogolli mahsulot bo'yicha byudjetga to'lanadigan aktsiz solig'i hisob-kitobiga doir.

№	Ko'rsatkichlar	Konyak	Aroq	Vino
1.	Tayyor mahsulotning fizik hajmi	420	400	450
2.	Aktsiz solig'i stavkasi			
a)	(tayyor mahsulotning 1 daliga so'mda)	11300	11300	-
b)	(tayyor mahsulotning 1 daliga so'mda)	-	-	3000
3.	Hisoblab yozilgan aktsiz solig'ining summasi			
a)	(1-satr x 2a-satr)	4746000	4520000	
b)	(1s x (2b-satr)	-	-	1350000
4.	"O'zvinosanoat-xolding" XK maxsus hisobvarag'iga yo'naltiriladigan aktsiz solig'ining stavkasi			
a)	(tayyor mahsulotning 1 daliga)	710	710	-
b)	(tayyor mahsulotning 1 daliga)	-	-	410
5.	"O'zvinosanoat-xolding" XK maxsus hisobvarag'iga yo'naltiriladigan aktsiz solig'ining summasi			
a)	(1-satr x 4a-satr / 100) (tayyor mahsulotning 1 daliga so'mda)	298200	284000	-
b)	(1s x 4b-satr) (tayyor mahsulotning 1 daliga so'mda)	-	-	184500
6.	Byudjetga to'lanadigan aktsiz solig'ining summasi			
a)	(3a-satr - 5a-satr)	4447800	4236000	-
b)	(3b-satr - 5b-satr)	-	-	1165500

6-masala. O'simlik (paxta) yoki bo'yicha byudjetga to'lanadigan aktsiz solig'ining hisob-kitobiga doir.

№	Ko'rsatkich nomi	O'lchov birligi	
1.	Korxonaning hisob-kitob (ulgurji) narxi	1 tonna uchun so'mda	182900

	(me'yoriy xarajatlar va foyda me'yori)		
2.	Aktsiz solig'i:	1 tonna uchun so'mda	495000
	a) umumbelgilangan stavkada		
	b) byudjetga to'lanadigani	1 tonna uchun so'mda	440550
	v) "Yog'moytamakisanoat" uyushmasiga o'tkaziladigani (2a-satr - 2b-satr)	1 tonna uchun so'mda	54450

5.5. Foydalanishga tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. Yuldashev A. "Soliq va soliqqa tortish". O'quv qo'llanma. T.: "Fan va texnologiya". 2007. 128b.
2. Baymurotov T. Soliq menejmenti . O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya", 2005 y. Radjabov U. 110b.
3. Jo'raev A. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning samarali yo'llari. T. "Fan" 2004y. 387b
4. Jo'raev A. "Markaziy Osiyo davlatlari soliq tizimi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2005 y. 120b.
5. Jo'raev A. Soliq nazariyasi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2004 y. 211b.
6. A.Vahobov, Soliqlar va soliqqa tortish: Darslik. – T.: "SHarq" nashriyoti – 2009. A.Jo'raev

6-amaliy mashg'ulot (2 soat)

7-mavzu: Yer qa'ridan foydalanuvchilar uchun soliqlar va maxsus to'lovlar

7.1. Amaliy mashg'ulotni o'qitish texnologiyasi

Vaqt – 1 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqning o'ziga xos xususiyatlari. 2. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqning to'lovchilar tarkibi. 3. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqning ob'ekti. 4. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqning stavkalari.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: yer qaridan foydalanuvchilar uchun soliqlar va maxsus to'lovlar to'g'risidagi bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash	
Pedagogik vazifalar: • Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; • Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umumlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish; • Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: • yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqning o'ziga xos xususiyatlarini tushunib oladi; • yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqning to'lovchilar tarkibini farqlaydi; • yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqning ob'ektini aniqlaydi; • yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqning stavkalarini hisoblaydi.

<i>O'qitishning uslubi va texnikasi</i>	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov
<i>O'qitish shakli</i>	Guruhiy, individual, jamoada ishlash
<i>O'qitish vositalari</i>	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

7.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar
2-bosqich. Asosiy (20 min)	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda so'rov-javob o'tkaziladi. 2.3.Mavzuga doir masalalar ishlab ko'rsatiladi. Talabalarga mavzuga doir soliqni hisoblash bo'yicha masalalarni hisoblash topshiriladi.	2.1. Savollarga javob beradilar. 2.2. Masalalarni hisoblaydilar
3-bosqich. Yakuniy (10 min)	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlarini aniqlashtiriladi. 3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari beradi.	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar 3.2. Topshiriqlarni yozib oladilar

7.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Er qa'ridan foydalanganda soliqqa tortishning zarurligi nimada?
2. Bonuslar nima?
3. Rentals nima?
4. Er qa'ridan foydalanganlik uchun soliq tushumi asosan qaysi yer osti qazilma boyliklari hissasiga to'g'ri keladi?
5. Respublikamizda eng yirik soliq to'lovchilar jumlasiga qaysi korxonalar kiradi?
6. Er qa'ridan foydalanganlik uchun soliq tushumining asosiy qismi respublikamizning qaysi xududlari hissasiga to'g'ri keladi?
7. Er qa'ridan foydalanganda soliqqa tortish ob'ekti va bazasi qanday aniqlanadi?
8. Qaysi mezonlar asosida soliq stavkalari tabaqalashtiriladi?
9. Hozirgi vaqtda yer osti qazilma boyliklarning nechta turiga nisbatan soliq stavkalari belgilangan?
10. Soliq kodeksida yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqdan imtiyozlar ko'zda tutilganmi?
11. Keng tarqalgan foydali qazilmalarni qazib olish bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar qanday tartibda soliq majburiyatlarini amalga oshiradilar?

7.4. Yer qa'ridan foydalanuvchilar uchun soliqlar va maxsus to'lovlar mavzusiga doir masalalar:

1-masala. Neft qazib oluvchi korxona hisobot davrida 1600 tonna neft qazib olgan. Korxona qayta ishlash uchun 1600 ming so'mga (QQS va aktsiz solig'isiz) realizatsiya qilgan. Korxonaning hisobot davrida to'lashi lozim bo'lgan yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq summasini aniqlang?

Echilishi:

1. Neft mahsulotlarini qayta ishlashdan olingan haqiqatda sotilish qiymatidan 20,0 % da to'lanishi belgilangan;

2. Neft mahsulotlarining qayta ishlashdan olingan mahsulotning haqiqatda sotilish qiymati va belgilangan soliq stavkasidan kelib chiqib yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq summasini hisoblaymiz.:

$$1600 \times 20 \% = 320,0 \text{ ming so'm}$$

2-masala. Ko'mir qazib oluvchi korxona hisobot davrida 1900 tonna ko'mir qazib olgan va uning 45 foizini 8400 ming so'mga realizatsiya qilgan. Korxonaning to'lashi lozim bo'lgan yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq summasini hisoblang?

3-masala. Korxona hisobot davrida 2500 tonna temir rudasini qazib olib, uning bir qismini 1300 ming so'mga QQS bilan realizatsiya qilgan. Korxonaning to'lashi lozim bo'lgan yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq summasini hisoblang?

8-mavzu: Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq

8.1. Amaliy mashg'ulotni o'qitish texnologiyasi

Vaqt – 1 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq va uning joriy etilish sabablari. 2. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni undirishning huquqiy asoslari. 3. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning ob'ekti va uni aniqlash tartibi. 4. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning stavkalari.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'g'risidagi bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash	
Pedagogik vazifalar: - Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; - Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umumlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish; - Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: - suv resurslaridan foydalanganlik uchun solig'ining ahamiyatini bilib oladi; - suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni undirishning huquqiy asoslarini o'rganadi; - suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning ob'ekti va uni aniqlash tartibini aniqlaydi; - Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning stavkalarini hisoblaydi.
O'qitishning uslubi va texnikasi	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov

O'qitish shakli	Guruhiy, individual, jamoada ishlash
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
O'qitish shart-sharoiti	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

8.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar
2-bosqich. Asosiy (20 min)	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda so'rov-javob o'tkaziladi. 2.3.Mavzuga doir masalalar ishlab ko'rsatiladi. Talabalarga mavzuga doir soliqni hisoblash bo'yicha masalalarni hisoblash topshiriladi.	2.1. Savollarga javob beradilar. 2.2. Masalalarni hisoblaydilar
3-bosqich. Yakuniy (10 min)	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlari aniqlashtiriladi. 3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari beradi.	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar 3.2. Topshiriqlarni yozib oladilar

8.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni joriy etishdan ko'zda tutilgan maqsad nima?
2. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilari kimlar?
3. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni davlat byudjetiga ta'minlab beradigan asosiy soliq to'lovchilarni bilasizmi?
4. Jismoniy shaxslar suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilari bo'laolishadimi?
5. Soliqqa tortish ob'ekti qanday tartibda aniqlanadi?
6. Soliq stavkalari qaysi davlat organi tomonidan belgilanadi?
7. Soliq stavkalari qaysi mezonlar asosida o'rnatilgan?
8. Qanday yuridik shaxslar suv resurslaridan foydalanilganlik uchun soliqdan ozod etiladi?
9. Dehqon xo'jaliklari suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni byudjetga to'lash tartibi qanday amalga oshiriladi?
10. Soliq qaysi muddatda davlat byudjetiga o'tkaziladi?

8.4. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq mavzusiga doir masalalar:

1-masala. Sanoat korxonasi hisobot davrida jami 60000 kub. metr suv resurslaridan foydalangan bo'lib, shundan 35 foizi yer osti manbalaridan, qolgan qismi esa yer usti manbalaridan olingan. Korxona to'lashi lozim bo'lgan suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq summasini hisoblang.

Echilishi:

Sanoat korxonalari uchun ushbu soliq stavkalari yer usti manbalaridan olingan suv uchun bir kub metrغا 640.0 tiyin, yer osti manabalaridan foydalanilgan suv uchun bir kub metrغا 820.0 tiyin belgilangan.

Korxona 15000 kub metr (60000 x 35%) yer osti suvlaridan; 21000 kub metr (60000 - 15000) yer usti suvlaridan foydalangan.

Soliq summasi:

$$21000 \times 640 (6.4 \text{ so'm}) = 134400 \text{ so'm}$$

$$15000 \times 820 (8.2 \text{ so'm}) = 123000 \text{ so'mni tashkil etadi.}$$

2-masala. Elektrostantsiya hisobot davrida 450000 kb.metr yer usti suv resurslaridan, 50000 kub.metr yer osti suv resurslaridan foydalangan. Korxona to'lashi lozim bo'lgan suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq summasini hisoblang.

Echilishi:

1. Elektrostantsiyalar uchun ushbu soliq stavkalari yer usti manbalaridagi suv resurslaridan foydalanlik uchun 1 kub.metrga 183.0 tiyin, yer osti manbalaridan foydalanilgan suv uchun 1 kub metrga 273.0 tiyin belgilangan.

2. Foydalanilgan suv hajmidan va belgilangan soliq stavkasidan kelib chiqib soliq summasini hisoblaymiz:

$$450000 \times 183.0 (1.83 \text{ so'm}) = 823500 \text{ so'm}$$

$$50\,000 \times 273.0 (2.73 \text{ so'm}) = 136500 \text{ so'm}$$

$$\text{Jami: } 823500 + 136500 = 960000 \text{ so'm.}$$

3-masala. Kommunal xo'jaligi hisobot davrida 170 000 metr kub hajmida aholi punktlarini suv bilan ta'minlangan. SHuningdek o'z iste'moli uchun 27000 metr kub yer usti suv resurslaridan foydalangan. *Korxona to'lashi lozim bo'lgan suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq summasini hisoblang.*

4-masala. Sanoat korxonasi M.Ulug'bek tumani DSIda ro'yxatiga olingan. Korxona hisobot davrida Qibray tumani hududidagi suv resurslaridan (er usti manbalaridan) 35000 metr kub, o'zi joylashgan tuman yer osti suv manbalaridan 16000 metr kub foydalangan. *Korxonaning hisobot davrida to'lashi lozim bo'lgan suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq summasini aniqlang va korxona soliq hisob-kitobini qaysi tuman DSIda taqdim etadi va soliqni to'laydi.*

8.5. Foydalanishga tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. Yuldashev A. "Soliq va soliqqa tortish". O'quv qo'llanma. T.: "Fan va texnologiya". 2007. 128b.
2. Baymuratov T. Soliq menejmenti. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya", 2005 y. Radjabov U. 110b.
3. Jo'raev A. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning samarali yo'llari. T. "Fan" 2004y. 387b
4. Jo'raev A. "Markaziy Osiyo davlatlari soliq tizimi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2005 y. 120b.
5. Jo'raev A. Soliq nazariyasi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2004 y. 211b.
6. A.Vahobov, Soliqlar va soliqqa tortish: Darslik. – T.: "SHarq" nashriyoti – 2009. A.Jo'raev

7-amaliy mashg'ulot (2 soat)

9-mavzu: Yuridik va jismoniy shaxslar mol-mulkiga solinadigan soliq

9.1. Amaliy mashg'ulotni o'qitish texnologiyasi

Vaqt – 1 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. O'zbekiston Respublikasi soliq tizimiga mol-mulk solig'ining joriy etilishi va unig iqtisodiy mohiyati. 2. Yuridik shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ini undirishning huquqiy asoslari. 3. Yuridik shaxslarlardan olinadigan mol-mulk solig'i bo'yicha imtyozlar. 4. Jismoniy shaxslar to'laydigan mol-mulk solig'i va uning ahamiyati. 5. Jismoniy shaxslardan mol-mulk solig'ini undirish tartibi.
O'quv mashg'ulotining maqsadi:	Yuridik va jismoniy shaxslar mol-mulkiga solinadigan soliq to'g'risidagi bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash
Pedagogik vazifalar: • Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; • Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umumlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish; • Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: • O'zbekiston Respublikasi soliq tizimiga mol-mulk solig'ining iqtisodiy mohiyatini o'rganadi; • yuridik shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ini undirish ob'ekti va bazasini aniqlaydi; • yuridik shaxslarlardan olinadigan mol-mulk solig'i hisoblash va byudjetga yo'naltirishni o'rganadi; • jismoniy shaxslar to'laydigan mol-mulk solig'i va uning ahamiyatini anglab yetadi; • jismoniy shaxslardan mol-mulk solig'ini undirish tartibini bilib oladi.
O'qitishning uslubi va texnikasi	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov
O'qitish shakli	Guruhiy, individual, jamoada ishlash
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
O'qitish shart-sharoiti	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

9.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar
2-bosqich. Asosiy (20 min)	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda so'rov-javob o'tkaziladi. 2.3.Mavzuga doir masalalar ishlab ko'rsatiladi. Talabalarga mavzuga doir soliqni hisoblash bo'yicha masalalarni hisoblash topshiriladi.	2.1. Savollarga javob beradilar. 2.2. Masalalarni hisoblaydilar
3-bosqich. Yakuniy	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlari aniqlashtiriladi.	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar

(10 min)	3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari beradi.	3.2. Topshiriqlarni yozib oladilar
----------	--	------------------------------------

9.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Mol-mulk solig'i qachon joriy etilgan va uni joriy etishdan ko'zlangan maqsad nima?
2. Mol-mulk solig'ini davlat byudjeti daromadlari tarkibidagi ahamiyati qanday?
3. Mol-mulk solig'ini to'lovchilari kimlar?
4. Soliqqa tortishning alohida tartibi o'rnatilgan korxonalar asosiy faoliyatidan tashqari boshqa faoliyat bilan shug'ullanganlarida mol-mulk solig'ini to'lashadimi?
5. Mol-mulk solig'ining ob'ekti va bazasi qanday aniqlanadi?
6. Korxona mol-mulkining o'rtacha yillik qoldiq qiymati qanday tartibda topiladi?
7. Mol-mulk solig'i stavkalari qanday belgilangan?
8. Mahsulotini eksport qilayotgan korxonalarga mol-mulk solig'ini hisoblanishi qanday tartibda amalga oshiriladi, agarda eksport hajmi mahsulotni sotishda 40 foizni tashkil etgan bo'lsa?
9. Mol-mulk solig'idan kimlar imtiyozga ega?
10. Soliq idoralariga qaysi muddatlarda mol-mulk solig'i bo'yicha hisob-kitob topshiriladi?
11. Belgilangan muddatlarda tugallanmagan qurilish ob'ekti uchun mol-mulk solig'ini to'lash tartibi qanday belgilangan?
12. Me'yoriy muddatlarda o'rnatilmagan uskunalar uchun mol-mulk solig'ini to'lash tartibi qanday belgilangan?
13. Jismoniy shaxslardan undiriladigan mol-mulk solig'ining to'lovchilari kimlar?
14. Jismoniy shaxslarning qanday mol-mulkli soliq solish ob'ekti va bazasi hisoblanadi?
15. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i stavkalari kimning qarori bilan belgilanadi?
16. Jismoniy shaxslar mol-mulk solig'i stavkasi 2008 yilda necha foiz qilib belgilangan?
17. Jismoniy shaxslar mol-mulkini baholash bo'yicha inventarizatsiya qiymati bo'lmasa soliq undirish qanday tartibda amalga oshiriladi?
18. Jismoniy shaxslarning mol-mulk solig'i summasi qaysi davlat organi tomonidan hisoblab chiqariladi?
19. To'lov xabarnomasi qaysi muddatgacha uchastka soliq inspektorlari tomonidan soliq to'lovchilarga yetkaziladi?
20. Mol-mulk solig'idan kimlar soliqdan ozod etiladi?
21. Pensionerlarning necha kvadrat metr mol-mulki qiymati soliqqa tortilmaydi?
22. Yillik hisoblangan mol-mulk solig'i qaysi muddatda byudjetga to'lanadi?

9.4. Yuridik va jismoniy shaxslar mol-mulkiga solinadigan soliq mavzusiga doir masalalar:

1-masala. Korxona asosiy vositalarining 1 yanvar holati buyicha qiymati 1100 ming so'mni tashkil etib, aprel oyining birinchi o'n kunligida yana 250 ming so'mlik asosiy vosita kirim qilingan. Asosiy vositalarning eskirish qiymati 1 yanvar holatiga 100; 1 fevral holatiga 125; 1 mart holatiga 150; 1 aprel holatiga 250 ming so'mni tashkil etadi. Ushbu ma'lumotlarga asosan korxona *mol-mulk solig'ini hisoblang* (1-chorak uchun).

Echilishi:

1. Korxona asosiy vositalarining 1-chorakdagi o'rtacha qoldiq qiymatini topishimiz lozim, ya'ni:

QQ 1yanv. = $1100 - 100 = 1000$ ming so'm;

QQ 1fev. = $1100 - 125 = 975$ ming so'm;

QQ 1mart = $1100 - 150 = 950$ ming so'm;

QQ 1apr. = 1350 – 250 = 1100 ming so'm.

(bu yerda, QQ - asosiy vositalarning qoldiq qiymati).

O'qq = 1yanv. : 2 + 1 fev. + 1mart + 1apr. : 2/12 = 1000 : 2 + 975 + 950 + 1100 : 2/12 = 881.3 ming so'm.

2. $M_s = 881.3 \times 3.5 \% = 30,8$ ming so'm.

2-masala. 1-masala va quyidagi ma'lumotlarga asosan *mol-mulk solig'ini hisoblang*.

1. 1 – korxonada mahsulot eksporti - 15 % ni;
2. 2 – korxonada mahsulot eksporti - 20 % ni;
3. 3 – korxonada mahsulot eksporti - 35 % ni;
4. 4 – korxonada mahsulot eksporti - 50 % ni tashkil etadi.

3-masala. 2008 yil 1 yanvar holatiga mol-mulk solig'i to'lovchi korxonada asosiy vosita va nomoddiy aktivlari bo'lmagan. 13 yanvarda korxona 670 ming so'mga kompyuter, 25 martda esa 290 ming so'mga printer sotib olgan.

2008 yil birinchi chorak uchun mol-mulk solig'ini hisoblang?

4-masala. Korxona mol-mulkining o'rtacha qoldiq qiymati 9003 ming so'mni tashkil etadi, bundan:

- Me'yoriy muddatlarda tugatilmagan qurilishning qiymati – 3500 ming so'm;
- 2275 ming so'mni O'zbekiston respublikasi Vazirlar Maxkamasining qaroriga binoan konservatsiya qilingan.

Joriy davr uchun umumiy tushum 30300 ming so'm, bundan 7300 ming so'mligi korxona o'z mahsulotini erkin valyutaga sotgan.

Joriy davr uchun mol-mulk solig'i necha so'mni tashkil etadi?

5-masala. Fuqaro Safarov SHERZOD Toshkent shahar Yunusobod tumani TS-2, 24-uydan xarid qilgan 4 xonali kvartirasining texnik inventarizatsiyalash byurosi tomonidan narxlangan bahosi 1850 ming so'mni tashkil etadi.

Mol-mulk solig'i summasini hisoblang?

6-masala. Fuqaro Safarov SHOXRUX 2008 yil sentyabr oyida Toshkent shahar CHILONZOR tumanidan 4,0 sotix maydonga ega bo'lgan turarjoy sotib oldi. Sotib olingan turarjoyning texnik inventarizatsiyalash byurosi xodimlari tomonidan narxlangan qiymati 2450 ming so'mni tashkil etadi.

Mol-mulk solig'i summasini hisoblang va fuqaro Safarov SHOXRUX 2008 yil uchun qancha miqdorda soliq to'lashi lozim bo'ladi.

7-masala. Fuqaro Safarov SANJAR 2008 yilda o'z shaxsiy avtomashinasi uchun garaj sotib oldi. Garajning narxlangan qiymati 1480 ming so'mni tashkil etdi.

Fuqaro Safarov Sanjar qancha miqdorda mol-mulk solig'ini to'lashi lozim?

10-mavzu: Yuridik va jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i

10.1. Amaliy mashg'ulotni o'qitish texnologiyasi

Vaqt – 1 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. Yer solig'i joriy etilishining asosiy sabablari. 2. Yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lovchilar tarkibi. 3. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i va uning iqtisodiy ahamiyati. 4. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining to'lovchilari.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Yuridik va jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i to'g'risidagi bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash	
Pedagogik vazifalar: - Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; - Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umumlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish; - Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: - yer solig'i joriy etilishining asosiy sabablarini tushunib oladi; - yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lovchilar tarkibini aniqlaydi; - jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i va uning iqtisodiy ahamiyatini bilib oladi; - jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining to'lovchilarini aniqlaydi.
O'qitishning uslubi va texnikasi	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov
O'qitish shakli	Guruhiy, individual, jamoada ishlash
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
O'qitish shart-sharoiti	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

10.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar
2-bosqich. Asosiy (20 min)	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda so'rov-javob o'tkaziladi. 2.3.Mavzuga doir masalalar ishlab ko'rsatiladi. Talabalarga mavzuga doir soliqni hisoblash bo'yicha masalalarni hisoblash topshiriladi.	2.1. Savollarga javob beradilar. 2.2. Masalalarni hisoblaydilar
3-bosqich. Yakuniy (10 min)	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlari aniqlashtiriladi. 3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari beradi.	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar 3.2. Topshiriqlarni yozib oladilar

10.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Er solig'ini yuridik shaxslardan undirishning sababi nimada?
2. Er solig'ining huquqiy asoslari O'zbekistonda qachon shakllangan?
3. O'zbekistonda yer fondi qanday tarkib topgan?
4. Kimlar yer solig'ini to'lovchilari bo'lib hisoblanishadi?
5. Alohida soliq rejimiga o'tgan yuridik shaxslar yer solig'ini to'lovchilari bo'lib hisoblanishadimi?
6. Er solig'ini undirish ob'ekti nima?
7. Soliq stavkalari qanday mezonlar asosida belgilanadi?
8. Qanday yerlar soliq solinmaydigan yer uchastkalari hisoblanadi?
9. Qanday yuridik shaxslar yer solig'idan ozod qilinadi?
10. Er solig'ini hisoblab chiqarish va byudjetga to'lash muddatlari qanday belgilangan?
11. Jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'ining to'lovchilari kimlar?
12. Jismoniy shaxslarning qanday yerlari soliq solish ob'ekti bo'laoladi?
13. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i stavkalari qanday belgilanadi?
14. Jismoniy shaxslar berilgan yerlardan foydalanmagan holatda qanday tartibda ulardan soliq undiriladi?
15. Jismoniy shaxslarga tadbirkorlik faoliyati uchun berilgan yer uchastkalaridan qanday tartibda soliq undiriladi?
16. Qanday toifadagi fuqarolar yer solig'idan ozod etiladi?
17. Jismoniy shaxslarning yer solig'i qaysi davlat organi tomonidan hisoblab chiqariladi?
18. Dehqon xo'jaliklari yer solig'ini byudjetga to'lash tartibi qanday amalga oshiriladi?
19. Er solig'i bo'yicha to'lov xabarnomalari soliq to'lovchilarga qaysi muddatgacha yetkaziladi?
20. Er solig'i qaysi muddatda mahalliy byudjetga to'lanadi?

10.4. Yuridik va jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i mavzusiga doir masalalar:

1-masala. "Mingbuloq" hissadorlik jamiyatining yer solig'i summasi 75 mln. so'mni tashkil etadi. Soliqning yig'imi darajasi 97%, kelgusi yil indeksatsiyasi 1.5 ni tashkil etadi. Korxonaning 2008 yilda kutilayotgan soliq summasini hisoblang:

Echilishi:

$$75000.0 \times 1.5 \times 97\% = 109125.0$$

2-masala. Toshkent shaxrining 8 zonasida joylashgan ishlab chiqarish korxonasiga shahar hokimi qarori bo'yicha ajratilgan yer maydoni 5.5 ga ni tashkil etadi. Korxonaning hisobot yilida to'lashi lozim bo'lgan yer solig'i summasini hisoblang va to'lash muddatlarini belgilang.

Echilishi:

1. Toshkent shahrida yer uchastkalaridan foydalanganlik uchun yer solig'i stavkalari 14ta zonaga ajratilgan holda belgilangan. SHunga muvofiq 2006 yil 8 zona uchun har bir ga uchun 15230403 so'm belgilangan.

2. Yerning maydoni va belgilangan soliq stavkasidan kelib chiqib soliq summasini hisoblaymiz:

$$5.5 \times 15230403 = 83767216.5 \text{ so'm}$$

3. Yer solig'i byudjetga har chorakning ikkinchi oyi 15 kuniga qadar yillik summaning to'rtidan bir qismi miqdorida to'lanadi, ya'ni:

1 chorak uchun -15 fevralgacha – 23434203 sum;

2 chorak uchun -15 maygacha – 25134203 sum;

3 chorak uchun -15 avgustgacha – 26134203 sum;

4 chorak uchun -15 noyabrgacha – 27134203 sum.

3-masala. Zarafshon shahrining 3 zonasida joylashgan korxonaga shahar hokimi qarori bo'yicha ajratilgan yer maydoni 3.75 ga, haqiqiy foydalanilinishdagi yer maydoni esa 4.5 ga ekanligi aniqlandi. Korxonaning hisobot yilida to'lashi lozim bo'lgan yer solig'i summasini hisoblaymiz.

Echilishi:

1. SHahar joylarda yer uchastkalaridan foydalanganlik uchun yer solig'i stavkalari 4 ta zonaga ajratilgan holda belgilangan. SHunga muvofiq 2006 yil Zarafshon shahrining 3 zonasi uchun har ga uchun 716405 so'm belgilangan.

2. Foydalanishdagi yer maydoni va soliq stavkasidan kelib chiqib soliqni hisoblaymiz:

a) hokim qarori bo'yicha ajratilgan yer maydoni uchun:

$$3.75 \times 716405 = 2686518,75 \text{ so'm};$$

b) hokim qarori bo'yicha ajratilgan yer maydonidan ortiq foydalanishdagi yer uchun 2 koeffitsentda to'lanishi belgilangan:

$$0.75 \times 716405 \times 2 = 1.074.607 \text{ so'm}$$

$$\text{Demak, } = 2686518,75 + 1074607 = 3761125,75 \text{ so'm.}$$

4-masala. Fuqaro Safarova SHaxzoda 2008 yil 10 yanvarda Toshkent viloyati Qibray tumanidan 6 sotix yer uchastkasini uy-joy qurish uchun sotib oldi.

Fuqaro Safarova SHaxzoda sotib olgan yer uchastkasi uchun qancha miqdorda yer solig'ini to'lashi lozim. *Yer solig'i summasini hisoblang?*

5-masala. Fuqaro Romozonov Akbar Surxondaryo viloyatining Denov tumanida yashaydi. Uning yer uchastkasi 15 sotixni tashkil etadi.

Fuqaro Romozonov Akbar yer uchastkasi uchun qancha miqdorda yer solig'ini to'lashi lozim. *Yer solig'i summasini hisoblang?*

10.5. Foydalanishga tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. Yuldashev A. "Soliq va soliqqa tortish". O'quv qo'llanma. T.: "Fan va texnologiya". 2007. 128b.
2. Baymuratov T. Soliq menejmenti. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya", 2005 y. Radjabov U. 110b.
3. Jo'raev A. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning samarali yo'llari. T. "Fan" 2004y. 387b
4. Jo'raev A. "Markaziy Osiyo davlatlari soliq tizimi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2005 y. 120b.
5. Jo'raev A. Soliq nazariyasi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2004 y. 211b.
6. A.Vahobov, A.Jo'raev Soliqlar va soliqqa tortish: Darslik. – T.: "SHarq" nashriyoti – 2009.

8-amaliy mashg'ulot (2 soat)

11-mavzu: Soliq solishni soddalashtirish tartibi

11.1. Amaliy mashg'ulotni o'qitish texnologiyasi

Vaqt – 2 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. Soddashtirilgan soliq tizimining soliq amaliyotiga tadbiiq etilishi. 2. Soddashtirilgan soliq tizimining iqtisodiy ahamiyati. 3. Soddashtirilgan soliq tizimining tarkibiy tuzilishi: yagona soliq to'lovi, yagona yer solig'i, qat'iy belgilangan soliq. 4. Yagoga soliq to'lovchilari tarkibi, soliq ob'ekti va stavkalari
O'quv mashg'ulotining maqsadi:	Soliq solishni soddashtirish tartibi to'g'risidagi bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash
Pedagogik vazifalar: • Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; • Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umumlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish; • Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: • soddashtirilgan soliq tizimining soliq amaliyotiga tadbiiq etilishining ahamiyatini bilib oladi; • soddashtirilgan soliq tizimining iqtisodiy ahamiyatini tushunadi; • soddashtirilgan soliq tizimining tarkibiy tuzilishi: yagona soliq to'lovi, yagona yer solig'i, qat'iy belgilangan soliqlarni farqlaydi; • yagoga soliq to'lovchilari tarkibi, soliq ob'ekti va stavkalarini qo'llaydi.
O'qitishning uslubi va texnikasi	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov
O'qitish shakli	Guruhiy, individual, jamoada ishlash
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
O'qitish shart-sharoiti	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

11.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar
2-bosqich. Asosiy (60 min)	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda so'rov-javob o'tkaziladi. 2.3.Mavzuga doir masalalar ishlab ko'rsatiladi. Talabalarga mavzuga doir soliqni hisoblash bo'yicha masalalarni hisoblash topshiriladi.	2.1. Savollarga javob beradilar. 2.2. Masalalarni hisoblaydilar
3-bosqich. Yakuniy (10 min)	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlari aniqlashtiriladi. 3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari beradi.	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar 3.2. Topshiriqlarni yozib oladilar

11.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Soliq solishning soddalashtirilgan tartibini soliq amaliyotida tatbiq etishning zarurligi nimada?
2. Soliq amaliyotida ilk bor qachon soddalashtirilgan soliq rejimi joriy qilingan va qaysi me'yoriy xujjat asosida?
3. Kichik biznes sub'ektlari tarkibi qaysi mezonlar asosida belgilanadi?
4. Yagona soliq to'lovi qachon joriy etildi?
5. Yagona soliq bilan yagona soliq to'lovining farqi nimada?
6. Yagona soliq to'lovini to'lovchilari kimlar?
7. Yagona soliq to'loviga soliq stavkalari qaysi mezon asosida belgilanadi?
8. Qanday yuridik shaxslar yagona soliq to'lovidan imtiyozga ega?
9. Yagona soliq to'lovi byudjetga qaysi muddatlarda to'lanadi?
10. Yagona soliq to'lovini byudjetga kechiktirib to'lash tartibi qanday?
11. Qanday holatlarda yagona soliq to'lovini byudjetga kechiktirib to'lashni soliq organlari rad etish mumkin?
12. 2007 yil 1 yanvarga qadar savdo va umumiy ovqatlanish korxonalari qanday soliq rejimida ishlagan?
13. Savdo va umumiy ovqatlanish korxonalarini yagona soliq to'lovini to'lovchilar tarkibiga o'tishning ahamiyati va zarurligi nimada?
14. Savdo va umumiy ovqatlanish korxonalari uchun yagona soliq to'lovidan tashqari yana qanday to'lovlar, yig'imlar saqlab qolingan?
15. Savdo faoliyati deganda nimani tushunasiz?
16. Umumiy ovqatlanish faoliyati deganda nimani tushunasiz?
17. Yagona soliq to'lovini to'lovchi savdo va umumiy ovqatlanish korxonalarining soliqqa tortish ob'ekti qanday aniqlanadi?
18. Yagona soliq to'lovini hisoblashda yalpi tushum tarkibi qanday aniqlanadi?
19. Yalpi tushum tarkibidan nimalar chegiriladi?
20. Savdo va umumiy ovqatlanish korxonalari uchun yagona soliq to'lovi stavkalari 2008 yilda qanday belgilangan?
21. Soliq stavkalari qaysi mezonlar asosida tabaqalashtirilgan?
22. Savdo va umumiy ovqatlanish korxonalarining yagona soliq to'lovi qaysi muddatlarda to'lanadi?
23. Qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari uchun yagona yer solig'i qachon joriy etilgan. Uning ahamiyati qanday?
24. Qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari yagona yer solig'ini to'lashga o'tishlari bilan ular qanday soliqlar va yig'imlarni to'lashdan ozod etildi?
25. Qanday yuridik shaxslar yagona yer solig'ining to'lovchilari hisoblanadi?
26. Qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari asosiy faoliyatdan tashqari boshqa faoliyat turi bilan shug'ullanganda ham yagona yer solig'ini to'lovchilari bo'lib hisoblanishadimi?
27. Yagona yer solig'ining ob'ekti va bazasi qanday aniqlanadi?
28. Yagona yer solig'ining stavkalari qaysi mezonlar asosida tabaqalashtiriladi?
29. Soliq solinmaydigan yer uchastkalariga qanday yerlar kiradi?
30. Yagona yer solig'ini to'lashdan kimlar ozod etiladi?
31. Yagona yer solig'ini hisoblash tartibini aniqlang?
32. Soliq bo'yicha hisob-kitoblar qaysi muddatda soliq idoralariga topshiriladi?
33. Hisoblangan soliq summalar qaysi muddatda byudjetga o'tkaziladi?
 - a. Qishloq xo'jaligi korxonalarini soliqqa tortishda rivojlangan davlatlar tajribasi qanday?
34. Qat'iy belgilangan soliqning to'lovchilari kimlar?
35. Qat'iy belgilangan soliqning to'lovchilari qanday holatda boshqa to'lovlarni to'lashi mumkin?

36. Qat'iy belgilangan soliqning stavkalari qaysi mezon asosida tabaqalashtiriladi?
37. Qat'iy belgilangan soliqning stavkalari qaysi davlat organi tomonidan belgilanadi?
38. Qat'iy belgilangan soliq miqdorini byudjetga to'lash davri qanday?
39. Qanday holatda dehqon bozorlarida qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan savdo qilinganda qat'iy belgilangan soliqni to'lashmaydi?
40. Soliq davrida tadbirkor kasal bo'lganda yoki oilaviy sharoit tufayli ishlamaganda soliqni to'lashi qanday tartibda amalga oshadi?
41. Tadbirkor faoliyatini vaqtincha to'xtatganda qanday tartibda xujjatlarni rasmiylashtiradi?
42. Jismoniy shaxs bir nechta faoliyat turi bilan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirganda qanday tartibda soliq to'laydi?
43. Tadbirkor ijaraga olingan vositalar bilan faoliyatni amalga oshirganda mol-mulkini ijaraga beruvchilar to'g'risida soliq idoralariga qanday tartibda ma'lumotnoma taqdim etadi?

11.4. Soliq solishni soddalashtirish tartibi mavzusiga doir masalalar:

1-masala. Buxoro viloyatining SHofirkon tumanida joylashgan fermer xo'jaligi 2007 yilda 55.0 ga sug'oriladigan yer maydoniga ega. SHundan 35.0 ga ning ball boniteti 6 kali (51 – 60 ball), 20.0 ga esa 7 kall (61 – 70 ball) hisoblanadi.

Fermer xo'jaligining hisobot yilida to'lashi lozim bo'lgan yagona yer solig'i summasi va uni to'lash muddatlarini aniqlang.

Echilishi:

1. Yerlarning har bir turi bo'yicha yagona yer solig'i summasi quyidagicha aniqlanadi:

$S_{yaes} = M_{eu} \times S_{sb} \times K_t$,

bu yerda:

S_{yaes} – yagona yer solig'i summasi, so'mlarda;

M_{eu} – yer uchastkasi maydoni, gektarda;

S_{sb} – soliqning bazaviy stavkasi, 1 gektar uchun so'mda;

K_t – tuzatish koeffitsienti.

- 6 kali uchun $S_{yaes} = 55 \times 1188 \times 6.54 = 427323,6$ so'm;

- 7 kali uchun $S_{yaes} = 20 \times 1188 \times 9 = 213\,840$ so'm.

Jami yagona yer solig'ining summasi $427323,6 + 213840 = 641\,163,6$ so'm.

2. Yagona yer solig'i summasi bir yilda ikki marotaba to'lanadi:

• 1 iyulgacha soliq yillik summasining kamida 20 % i miqdorida, ya'ni:

$641\,163,6 \times 20\% = 128\,232,7$ so'm;

• 1 sentyabrgacha yillik soliq summasining kamida 30% miqdorida, ya'ni:

$641\,163,6 \times 30\% = 192\,349,08$

• 1 dekabrgacha soliqning qolgan summasi, ya'ni:

$641\,163,6 - 128\,232,7 - 192\,349,08 = 320\,581,82$ so'm.

2-masala. Qashqadaryo viloyati Yakkabog' tumanidagi shirkat xo'jaligining 2007 yildagi yer maydoni quyidagicha:

1. Sug'oriladigan yerlar

5 kali – (41-50 ball) - 40 ga

7 kali – (61-70 ball) - 80 ga

8 kali – (71-80 ball) - 120 ga

2. Lalmi yerlar - 485 ga

3. Qishloq xo'jaligida foydalanilmaydigan boshqa yerlar - 125 ga

Jami: 850 ga

Ushbu ma'lumotlarga asosan shirkat xo'jaligi to'lashi lozim bo'lgan yagona yer solig'ini hisoblang.

3-masala. 2007 yilda fermer xo'jaligi foydalanish uchun 100 gektar yer uchastkasi Surxondaryo viloyati Denov tumanining sug'oriladigan yerlarida joylashgan bo'lib, sifati jihatidan ball-boniteti 61-70 ga to'g'ri keladi.

Soliqning bazaviy stavkasi bir gektar uchun 1476,2 so'm, 61-70 ball-bonitet uchun koeffitsient 9,00 ga teng.

Aniqlang:

Fermer xo'jalikning faoliyati natijasiga bog'liq bo'lmagan holda fermer xo'jaligi qancha yagona yer solig'i to'lashi lozim?

11.5. Foydalanishga tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. Yuldashev A. "Soliq va soliqqa tortish". O'quv qo'llanma. T.: "Fan va texnologiya". 2007. 128b.
2. Baymurotov T. Soliq menejmenti . O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya", 2005 y. Radjabov U. 110b.
3. Jo'raev A. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning samarali yo'llari. T. "Fan" 2004y. 387b
4. Jo'raev A. "Markaziy Osiyo davlatlari soliq tizimi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2005 y. 120b.
5. Jo'raev A. Soliq nazariyasi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2004 y. 211b.
6. A.Vahobov, Soliqlar va soliqqa tortish: Darslik. – T.: "SHarq" nashriyoti – 2009. A.Jo'raev

9-amaliy mashg'ulot (2 soat)

12-mavzu: Mahalliy soliqlar va yig'imlar

12.1. Amaliy mashg'ulotni o'qitish texnologiyasi

Vaqt – 1 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. Obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'ini to'lovchilari tarkibi. 2. Soliq ob'ekti va soliqqa tortiladigan baza, soliq bo'yicha imtiyozlar hamda soliqni hisoblash va byudjetga to'lash tartibi. 3. Jismoniy shaxslardan transport vositalariga benzin, dizel' yoqilg'isi va gaz ishlatganlik uchun olinadigan soliqni to'lovchilar tarkibi.
O'quv mashg'ulotining maqsadi:	mahalliy soliqlar va yig'imlar to'g'risidagi bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash
Pedagogik vazifalar: • Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; • Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umimlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish;	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: • obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'ini to'lovchilari tarkibini aniqlaydi; • soliq ob'ekti va soliqqa tortiladigan baza, soliq bo'yicha imtiyozlar hamda soliqni hisoblash va byudjetga to'lash tartibini o'rganadi; • jismoniy shaxslardan transport vositalariga benzin, dizel' yoqilg'isi va gaz ishlatganlik uchun olinadigan soliqni to'lovchilar tarkibini farqlaydi.

• Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	
O'qitishning uslubi va texnikasi	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov
O'qitish shakli	Guruh, individual, jamoada ishlash
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
O'qitish shart-sharoiti	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

12.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar
2-bosqich. Asosiy (20 min)	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda so'rov-javob o'tkaziladi. 2.3.Mavzuga doir masalalar ishlab ko'rsatiladi. Talabalarga mavzuga doir soliqni hisoblash bo'yicha masalalarni hisoblash topshiriladi.	2.1. Savollarga javob beradilar. 2.2. Masalalarni hisoblaydilar
3-bosqich. Yakuniy (10 min)	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlari aniqlashtiriladi. 3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari beradi.	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar 3.2. Topshiriqlarni yozib oladilar

12.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Qanday yuridik shaxslar obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'ining to'lovchilari hisoblanishadi?
2. Korxona bir necha faoliyat turi bilan shug'ullansa ushbu soliqning to'lovchisi bo'la oladimi?
3. Obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'ining ob'ekti va bazasi qanday aniqlanadi?
4. Obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'i stavkasi necha foizni tashkil etadi?
5. Obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'i stavkasini qanday holatda Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar mahalliy hokimiyati organlari tomonidan belgilanadi?
6. Vazirlar Mahkamasining 453-son qaroriga ko'ra obodonlashtirish va ijtimoiy infra tuzilmani rivojlantirish solig'i qanday tartibda to'lanadi?
7. Qanday holatda korxona obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'ini byudjetga to'lamaydi?
8. Tabaqalashtirilgan stavkalarni belgilash uchun nimalarni oldindan belgilab olish lozim?
9. Soliq hisobotlari qachon soliq organlariga topshiriladi?
10. Soliqni byudjetga to'lash muddatlari qachon amalga oshiriladi?
11. Jismoniy shaxslardan transport vositalari uchun benzin, dizel yonilg'isi va gaz iste'moliga soliqni byudjetga bevosita to'lovchilar kimlar?
12. Soliq solish ob'ekti va bazasi qanday aniqlanadi?
13. Benzin, dizel yonilg'isi va gazni sotish deganda nima tushuniladi?

14. Jismoniy shaxslardan transport vositalari uchun benzin, dizel yonilg'isi va gaz iste'moliga soliq stavkalari qaysi davlat organlari tomonidan belgilanadi?
15. Jismoniy shaxslardan transport vositalari uchun benzin, dizel yonilg'isi va gaz iste'moliga soliq stavkalari qaysi mezonlar asosida belgilanadi?
16. Soliq summasi qaysi formula yordamida topiladi?
17. Soliq summasi jismoniy shaxslardan qaysi vaqtlarda undiriladi?
18. Soliq to'lovchilar soliq idoralariga jismoniy shaxslardan transport vositalari uchun benzin, dizel yonilg'isi va gaz iste'moliga solig'i bo'yicha qaysi muddatda hisobot topshiradi?
19. Jismoniy shaxslardan transport vositalari uchun benzin, dizel yonilg'isi va gaz iste'moliga soliq tushumi qaysi byudjetga tushadi?
20. Soliq to'lovchilar tomonidan taqdim etilgan soliq hisobotlaridagi ma'lumotlarning xaqqoniyligiga kim javobgar hisoblanadi?
21. Mahalliy yig'im deganda nimani tushunasiz?
22. Ayrim turdagi tovarlar bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlarni ko'rsatish huquqi uchun yig'im soliq kodeksining qaysi moddasiga tegishli?
23. Ayrim turdagi tovarlar bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlarni ko'rsatish huquqi uchun yig'imni to'lovchilari kimlar?
24. Ayrim tovar turlarining va xizmatlarning ro'yxati qaysi davlat organi tomonidan belgilanadi?
25. Ayrim turdagi tovarlar bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlarni ko'rsatish huquqi uchun ruxsat guvohnomasi qancha muddatga beriladi?
26. Ayrim turdagi tovarlar bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlarni ko'rsatish huquqi uchun yig'im qancha miqdorda undiriladi?
27. Mahalliy yig'imni o'z vaqtida to'lanishi usutidan javobgarlik kimlarning zimmasiga yuklangan?

12.4. Mahalliy soliqlar va yig'imlar mavzusiga doir masalalar:

1-masala. Hisobot davrida bolalar bog'chasini tutib turish xarajatlari 300 ming so'mni tashkil etadi. 170-satr bo'yicha soliq solinadigan daromad 700 ming so'mdan iborat. Foyda solig'i summasi: 180-satr 250 ming so'm. Foyda solig'i stavkasi 10%. *obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'ini hisoblang.*

Echilishi:

1. Soliq solinadigan daromaddan foyda solig'i summasini ayiramiz:

$$700 - 250 = 450 \text{ ming so'm}$$

2. Bolalar bog'chasini tutib turish xarajatlari summasini foyda solig'i stavkasiga ko'paytiramiz.

$$300 \times 10\% = 30 \text{ ming so'm}$$

Ya'ni, biz daromad solig'i summasining bolalar bog'chasini tutib turish hisobiga qanday summaga kamayganligini bilamiz.

1. Teskari hisob-kitobni amalga oshiramiz.

$300 \text{ (1-band saldosi)} + 100 \text{ (bolalar bog'chasini tutib turish xarajatlari)} + 10 \text{ (ana shu xarajatlarga to'g'ri keladigan soliq summasi)} = 410 \text{ ming so'm}$

2. So'ngra biz 415 ni obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'i stavkasiga ko'paytiramiz

$$410 \times 8\% = 32,8 \text{ ming so'm}$$

Ya'ni, korxona 33,2 ming so'm obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'ini to'lashi kerak edi. Lekin u amalda 100 ming so'm infratuzilmani tutib turish uchun sarflagan edi. SHuning uchun korxona obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'ini to'lovchi hisoblanmaydi.

2-masala. Hisobot davrida sog'liqni saqlash muassasasini tutib turish xarajatlari 250 ming so'mni tashkil etadi. 170-satr bo'yicha soliq solinadigan daromad 5500 ming so'mdan iborat. Daromad solig'i summasi 180 satr - 2300 ming so'm. *Daromad solig'i stavkasi – 35 foiz obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'ini hisoblaymiz.*

Echilishi:

1. $5500 - 2300 = 2200$ ming so'm
2. $250 \times 35\% = 87,5$ ming so'm
3. $2200 + 250 + 87,5 = 2537,5$ ming so'm
4. $2537,5 \times 8\% = 203$ ming so'm

Demak, obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'i 203 ming so'mni tashkil etadi, lekin korxona amalda ijtimoiy soha ob'ektlarini tutib turish uchun 150 ming so'm xarajat qilgan edi.

Mazkur korxona byudjetga $203 - 150 = 53$ ming so'm farqni to'lashi lozim.

3-masala. Korxonaning hisobot davridagi soliq solinadigan daromadi: 170-satr – 0 ga teng. Foyda solig'i summasi 180 satr – 75 ming so'm. *obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'ini hisoblang.*

4-masala. Hisobot davrida korxonalarning umumiy ta'lim maktabini tutib turish xarajatlari 100 ming so'mni tashkil etadi. Soliq solinadigan foyda 800 ming so'mdan iborat. Foyda solig'i summasi 50 ming so'm. Korxona eksportga tovar realizatsiya qilganligi uchun imtiyozli, ya'ni 10.5% da foyda solig'i hisoblagan. *obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'ini hisoblang.*

12.5. Foydalanishga tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. Yuldashev A. “Soliq va soliqqa tortish”. O'quv qo'llanma. T.: “Fan va texnologiya”. 2007. 128b.
2. Baymurotov T. Soliq menejmenti . O'quv qo'llanma. T. “Iqtisodiyot va moliya”, 2005 y. Radjabov U. 110b.
3. Jo'raev A. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning samarali yo'llari. T. “Fan” 2004y. 387b
4. Jo'raev A. “Markaziy Osiyo davlatlari soliq tizimi. O'quv qo'llanma. T. “Iqtisodiyot va moliya” 2005 y. 120b.
5. Jo'raev A. Soliq nazariyasi. O'quv qo'llanma. T. “Iqtisodiyot va moliya” 2004 y. 211b.
6. A.Vahobov, A.Jo'raev Soliqlar va soliqqa tortish: Darslik. – T.: “SHarq” nashriyoti – 2009.

13-mavzu: Ijtimoiy jamg'armalarga majburiy to'lovlar

13.1. Amaliy mashg'ulotni o'qitish texnologiyasi

Vaqt – 1 soat	Talabalar soni: 25-30 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	Amaliy
Ma'ruza mashg'ulotining ish rejasi	1. Yagona ijtimoiy to'lov va fuqarolarning byudjetdan tashqari pensiya jamg'armasiga sug'urta badallarini to'lovchilar tarkibi, hisoblash va to'lash muddatlari. 2. Byudjetdan tashqari pensiya jamg'armasiga majburiy ajratmalarni hisoblash va to'lash tartibi.
O'quv mashg'ulotining maqsadi:	ijtimoiy jamg'armalarga majburiy to'lovlar to'g'risidagi

bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash	
Pedagogik vazifalar: - Ma'ruzada olingan bilimlarni mustahkamlash va ular asosida konspektlar tayyorlash ko'nikmalarini hosil qilish; - Bilimlarni tizimlashtirish, taqqoslash, umumlashtirish, kichik biznes va tadbirkorlik haqidagi tushunchalarni shakllantirish; - Adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini hosil qilish.	O'quv faoliyatining natijalari: Talaba: - yagona ijtimoiy to'lov va fuqarolarning byudjetdan tashqari pensiya jamg'armasiga sug'urta badallarini to'lovchilar tarkibi, hisoblash va to'lash muddatlarini o'rganadi; - byudjetdan tashqari pensiya jamg'armasiga majburiy ajratmalarni hisoblash va to'lash tartibini bilib oladi.
O'qitishning uslubi va texnikasi	Amaliy, muhokama, savol-javob, aqliy hujum, test, blits-so'rov
O'qitish shakli	Guruhiy, individual, jamoada ishlash
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, jadavallar, sxemalar
O'qitish shart-sharoiti	Proektor, kompyuter bilan jihojlangan auditoriya

13.2. Amaliy mashg'ulotining texnologik kartasi

Bosqishlar, vaqt	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 min.)	1.1.Mavzu, reja va kutilayotgan maqsad, amaliy mashg'ulotining rejasi hamda uni o'tkazish tartibi e'lon qilinadi. 1.2.Mashg'ulot munozara tarzida o'tishini ma'lum qiladi.	1.1. Eshitadilar va yozib oladilar
2-bosqich. Asosiy (20 min)	2.1.Mavzuni mustahkamlashning nazorat savollarni taklif etadi. 2.2.Mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarga ta'rif berishni taklif qiladi va shu asosda so'rov-javob o'tkaziladi. 2.3.Mavzuga doir masalalar ishlab ko'rsatiladi. Talabalarga mavzuga doir soliqni hisoblash bo'yicha masalalarni hisoblash topshiriladi.	2.1. Savollarga javob beradilar. 2.2. Masalalarni hisoblaydilar
3-bosqich. Yakuniy (10 min)	3.1. Mavzuga xulosa qilinadi. Mavzuning asosiy jihatlari aniqlashtiriladi. 3.2. Kelgusi amaliy mashg'ulot uchun uy vazifalari beradi.	3.1. Talabalar eshitadilar va yozib oladilar 3.2. Topshiriqlarni yozib oladilar

13.3. Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

- Yagona ijtimoiy to'lov to'lovchilari bo'lib kimlar hisoblanishadi?
- Fuqarolarning ish haqidan byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga majburiy sug'urta badallarining to'lovchilari kimlar?
- Yuridik shaxsni tashkil qilmasdan tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasining sug'urta badallari to'lovchilari bo'laoladimi?
- Yagona ijtimoiy to'lov mablag'lari qanday tartibda jamg'armalarga taqsimlanadi?
- Yagona ijtimoiy to'lov va Pensiya jamg'armasiga sug'urta badalini ob'ekti va bazasi qanday aniqlanadi?
- Yagona ijtimoiy to'lovdan qanday chegirmalar nazarda tutilgan?

7. Yagona ijtimoiy to'lovni va sug'urta badallari qanday tartibda hisoblab chiqariladi?
8. Yagona ijtimoiy to'lovni va sug'urta badallarini to'lash tartibi tushuntiring?
9. Mikrofirma va kichik korxonalar yagona ijtimoiy tulovni va sug'urta badallarini qaysi muddatda to'lashadi?
10. Ayrim toifadagi jismoniy axslar uchun sug'urta badallarini hisoblab chiqarish va to'lashning o'ziga xos xususiyatlari tushuntiring?
11. Byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasi qachon va nima maqsadda tashkil etilgan?
12. Byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga ajratmalarning to'lovchilari bo'lib kimlar hisoblanadi?
13. Notijorat tashkilotlar qanday holatda byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasining to'lovchilari bo'lishadi?
14. Yagona soliq to'lovini to'lovchilar byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga ajratma to'lashadimi?
15. Byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga ajratmalarning ob'ekti va bazasi qanday topiladi?
16. Byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga majburiy ajratmalar qanday manbalardan tashkil topadi?
17. Byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga majburiy ajratmalar stavkalari qaysi davlat organi tomonidan belgilanadi?
18. Byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga majburiy sug'urta badallari necha foizni tashkil etadi?
19. Jamg'armaga to'lovlarni hisoblash tartibi qanday amalga oshiriladi?
20. Jamg'armaga to'lovlarni to'lash muddati qachon?
21. Respublika yo'l jamg'armasi qachon va nima maqsadda tashkil topgan?
22. Respublika yo'l jamg'armasiga majburiy ajratmalarning to'lovchilari kimlar?
23. Xo'jalik yurituvchi sub'ekt bir nechta faoliyat turi bilan shug'ullansa, jamg'armaga ajratma qanday tartibda amalga oshiriladi?
24. Ajratma yuridik shaxslarning qaysi daromadlaridan olinadi?
25. Xorijiy davlatlarning avtotransport vositalari O'zbekiston Respublikasi hududiga kirganda undiriladigan to'lov qanday tartibda amalga oshiriladi?
26. Stavkalar qanday tartibda va qaysi mezonlarga asosan belgilanadi?
27. Tijorat banklari daromadlaridan jamg'armaga necha foiz to'lovlarni amalga oshiradi?
28. Respublika yo'l jamg'armasiga tushumlarni tushushini nazorat qilish qaysi davlat organi zimmasiga yuklatilgan?
29. Majburiy ajratmalarni to'lovchilar hisob-kitoblarni qaysi tashkilotga taqdim etadilar?
30. Majburiy ajratmalarni to'lashdan kimlar ozod etiladi?
31. Maktab ta'limini rivojlantirish jamg'armasi qachon va nima maqsadda tashkil topgan?
32. Maktab ta'limini rivojlantirish jamg'armasiga majburiy ajratmalarning to'lovchilari kimlar?
33. Korxona bir nechta faoliyat turi bilan shug'ullansa, u holda jamg'armaga ajratma qanday tartibda amalga oshiriladi?
34. Ajratma korxonalarning qaysi daromatlari hisobiga shakllanadi?
35. Majburiy ajratmalar stavkalari qanday tartibda va qaysi mezonlar asosida o'rnatiladi?
36. Lizing xizmati ko'rsatadigan korxonalar uchun jamg'armaga to'lovlarni amalga oshirish ob'ekti bo'lib nima hisoblanadi?
37. Maktab ta'limini rivojlantirish jamg'armasiga tushumlarni tushushini nazorat qilish qaysi davlat organi zimmasiga yuklatilgan?
38. Majburiy ajratmalarni to'lovchilar hisob-kitoblarni qaysi tashkilotga taqdim etadilar?
39. Majburiy ajratmalarni to'lashdan kimlar ozod etiladi?
40. Jamg'armaning ijro etuvchi direksiyasi qanday xuquqlarga ega?

13.4. Ijtimoiy jamg'armalarga majburiy to'lovlar mavzusiga doir masalalar:

1-masala: 2008 yil yanvar oyi uchun ishchi va xizmatchilarning mehnatga haq to'lash fondidan Pensiya jamg'armasiga ajratiladigan *yagona ijtimoiy to'lov summasini aniqlang?*

- ish haqi hisoblangan – 11600 ming so'm;
- ishchi va xizmatchilarning yo'l pattalariga ajratilgan xarajatlar – 600 ming so'm;
- ishchilarga moddiy yordam ajratilgan – 10600 ming so'm;
- ishchilarning tushlik ovqatlariga – 930 ming so'm;
- kunlik xarajatlar berilgan:
me'yori chegarasida – 8950 ming so'm;
- me'yordan yuqori – 7500 ming so'm;
- yarim yil yakuniga asosan mukofot puli hisoblangan – 250 ming so'm.
- Eng kam minimal ish haqi miqdori – 12420 so'm.

2-masala: Fuqaro O'.Rasulovga ish joyidan uning yubileyi munosabati bilan mukofot puli berildi. Bunday mukofot puliga sug'urta ajratmalari to'lanadi-mi?

3-masala: Ulgurji savdo korxonalari uyushmasi tizimiga kiradigan respublika ixtisoslashtirilgan ulgurji baza-kontoralariga qarashli tumanlararo baza 2008 yil birinchi chorakda 52,5 mln. so'm yalpi daromadga ega bo'ldi. Baza qancha miqdorda Pensiya jamg'armasiga ajratma to'lashi lozimligini aniqlang?

4-masala: Alskom sug'urta kompaniyasi 2008 yil 1 chorakda sug'urta xizmatlaridan 32 mln. so'm miqdorida daromadga ega bo'ldi. Ushbu daromaddan kompaniya qancha miqdorda jamg'armaga ajratmaga to'lashi lozim?

13.5. Foydalanishga tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. Yuldashev A. "Soliq va soliqqa tortish". O'quv qo'llanma. T.: "Fan va texnologiya". 2007. 128b.
2. Baymuratov T. Soliq menejmenti . O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya", 2005 y. Radjabov U. 110b.
3. Jo'raev A. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning samarali yo'llari. T. "Fan" 2004y. 387b
4. Jo'raev A. "Markaziy Osiyo davlatlari soliq tizimi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2005 y. 120b.
5. Jo'raev A. Soliq nazariyasi. O'quv qo'llanma. T. "Iqtisodiyot va moliya" 2004 y. 211b.
6. A.Vahobov, Soliqlar va soliqqa tortish: Darslik. – T.: "SHarq" nashriyoti – 2009. A.Jo'raev